

INSTITUT ZA RAZVOJ PRAVA JAVNOG SEKTORA

REVIJA PRAVA

-javnog sektora-

Vol. 3, Broj 1/2023.

Izdavač:

Institut za razvoj prava javnog sektora
Karađorđeva 52, 34000 Kragujevac

Suizdavač:

Fakultet društvenih nauka Beograd
Bulevar umetnosti 2a, Beograd 11070

www.revijaprava.in.rs

e-mail: revijaprava@gmail.com

ISSN 2812-9776

Glavni i odgovorni urednik

doc. dr Nikola Krunić

UREĐIVAČKI ODBOR

- Prof. dr Ilija Galjak, Institut primenjenih nauka Beograd, Srbija
- prof. dr Anđelka Aničić, Visoka poslovna škola „Čačak“, Beograd, R. Srbija
- doc. dr Milan Ječmenić, Univerzitet MB, Beograd, R. Srbija
- doc. dr Nikola Krunić, Institut primenjenih nauka Beograd, Srbija
- doc. dr Goran Divac, naučni saradnik, Institut primenjenih nauka Beograd, Srbija
- prof. dr Goran Branković, Univerzitet za poslovne studije Banja Luka, Bosna i Hercegovina
- Valentina Jovanović, Visoka škola za menadžment i ekonomiju, Kragujevac, R. Srbija
- prof. dr Ljubiša Stanojević, Univerzitet Alfa BK, Beograd,

R. Srbija

- prof. dr Zoran Vasić, Visoka škola za menadžment i ekonomiju Kragujevac, Srbija
- Miloš Miljković, UGS NEZAVISNOST, Beograd, R. Srbija
- doc. dr Mihailo Ćurčić, naučni saradnik, Fakultet za hotelijerstvo i turizam, Vrnjačka Banja, R. Srbija

Lektor i kolektor

Anđela Marković

Tehnički urednik

Miloš Radosavljević

Štampa:

Šprint Beograd

Časopis izlazi dva puta godišnje (jun i decembar)

SADRŽAJ

Milan Ječmenić

Bekir Dudić

**UGOVOR O LEČENJU U NEMAČKOM GRAĐANSKOM
ZAKONIKU..... 7**

Dejan Gojkov

**TEORIJSKI ASPEKTI NEGOCIJABILNOSTI KAO PRAVNO-
EKONOMSKE KATEGORIJE.....39**

Žikica Bardžić

NOVI KONCEPT SPOLJNE POLITIKE RUSKE FEDERACIJE.49

UPUTSTVO AUTORIMA ZA PRIPREMU RUKOPISA89

*Milan Ječmenić*¹
*Bekir Dudić*²

UGOVOR O LEČENJU U NEMAČKOM GRAĐANSKOM ZAKONIKU

UDK: 347.56:614.25(430)

Originalni naučni rad

Rezime

Nakon stupanja na snagu Zakona o poboljšanju prava pacijentkinja i pacijenata, ugovor o lečenju postaje sastavni deo Nemačkog građanskog zakonika. Odredbe koje se odnose na ugovor o lečenju nalaze se u članu 630 (a-h) Nemačkog građanskog zakonika. Upravo je ugovor o lečenju, odnosno član 630 (a-h) Nemačkog građanskog zakonika predmet pažnje autora u ovom radu.

Ključne reči: ugovor o lečenju, obaveze ugovornih strana, lekar, pacijent.

Uvod

U Nemačkoj je 26.02.2013. godine stupio na snagu Zakon o poboljšanju prava pacijentkinja i pacijenata (u daljem tekstu: Zakon o pravima pacijenata).³ U suštini, ovim

¹ Docent Poslovnog i pravnog fakulteta Univerziteta MB u Beogradu, Srbija, milanjecmenic@yahoo.com

² Asistent Poslovnog i pravnog fakulteta Univerziteta MB u Beogradu, Srbija, b.dudic@hotmail.com

³ Gesetz zur Verbesserung der Rechte von Patientinnen und Patienten (Patientenrechtegesetzes). G. v. 20.02.2013 BGBl. I S. 277 (Nr. 9); Geltung ab 26.02.2013. Ovo je tzv. okvirni zakon, kojim je zakonodavac pored Nemačkog građanskog zakonika, izmenio Socijalni zakonik i neke druge zakone. Okvirni zakon (Artikelgesetz, Mantelgesetz, Omnibusgesetz su termini koji se

zakonom je ugovor o lečenju integrisan u Nemački građanski zakonik (u daljem tekstu: NGZ).⁴ Pravila o lekarskoj odgovornosti, koja su se do tada razvijala u sudskoj praksi, prvi put su kodifikovana, a ugovor o lečenju postaje sastavni deo NGZ i samim tim imenovani ugovor, regulisan u članu 630 (a-h) NGZ. Upravo je ugovor o lečenju i član 630 (a-h) NGZ predmet pažnje autora u ovom radu. Ipak, pre nego što pređemo konkretno na član 630 (a-h) NGZ, ukratko o nekim spornim pitanjima pre stupanja na snagu Zakona o pravima pacijenata.

1. Neka sporna pitanja

Sporna pitanja, na koja bismo da ukažemo, tiču se pravne prirode ugovora o lečenju i pravne prirode pravnog odnosa između zakonski zdravstveno osiguranih pacijenata i lekara. Stupanjem na snagu Zakona o pravima pacijenata, ne bi se doduše moglo reći da je zakonodavac definitivno razrešio sporove, ali je svakako, što direktno, što indirektno, zauzeo stav o njima. No, pre toga, ukratko o samom sporu.

U nemačkoj pravnoj doktrini i sudskoj praksi, o pravnoj prirodi ugovora o lečenju postoje tri mišljenja. Radi se ili o ugovoru o uslugama, ili o ugovoru o delu, barem ako se duguje konkretna operacija, ili pak o sui generis ugovoru sličnom ugovoru o uslugama. Ova razmimoilaženja u mišljenjima proizilaze iz razlike između ugovora o uslugama

upotrebljavaju u Nemačkom jeziku), je zakon, čijim se posebnim članovima vrši izmena više zakona.

⁴ Bürgerliches Gesetzbuch (BGB). In der Fassung der Bekanntmachung vom 02.01.2002 (BGBl. I S. 42, ber. S. 2909, 2003 S. 738) zuletzt geändert durch Gesetz vom 21.12.2021 (BGBl. I S. 5252) m. W. V. 30.12.2021. (u daljem tekstu: NGZ).

i ugovora o delu u nemačkom pravu. Naime, poslenik iz ugovora o delu duguje uspeh, dakle radi se o obavezi rezultata, dok u ugovoru o uslugama to nije slučaj, radi se dakle o obavezi sredstva.⁵ Kako se sad ova razlika odrazila na pitanje pravne prirode ugovora o lečenju, ili drugačije rečeno, u čemu sad, zastupnici kvalifikacije ugovora o lečenju kao ugovora o delu vide uspeh? Sasvim je jasno i njima, da se uspeh ne može sastojati u izlečenju pacijenta, jer intervencije na živom organizmu skopčane su sa suviše neizvesnosti, ali uprkos tome, lekar zapravo duguje uspeh u

⁵ Koliko je pitanje razlikovanja ugovora o uslugama i ugovora o delu u nemačkom pravu kompleksno, najbolje se može videti iz obrazloženja jedne odluke nemačkog Saveznog vrhovnog suda: "Za razgraničenje ugovora o uslugama i ugovora o delu merodavna je volja ugovornih strana. To zavisi od toga, da li na ovoj osnovi, usluga kao takva se duguje, ili se kao učinak njen uspeh duguje. U slučaju da sud, ako nedostaje izričita regulativa u ugovoru, treba da utvrdi šta je predmet ugovora, treba uzeti u obzir sve okolnosti pojedinačnog slučaja. Ovi principi važe takođe i za ugovore kojima se jedan ugovarač obavezao na pružanje istraživačkih i razvojnih usluga. Obe vrste usluga mogu biti predmet kako ugovora o uslugama, tako i ugovora o delu. U prvom slučaju duguje se samo jedan postupak koji odgovara pravilima nauke i tehnike, u drugom slučaju prouzrokovanje jednog uspeha. Ovaj uspeh može se sastojati ili u određenom učinku, ili samo u urednom sprovođenju istraživanja i izradi izveštaja. Šta se duguje u konkretnom slučaju, podložno je dogovoru ugovornih strana. Ukoliko ugovor ne sadrži izričitu regulativu o tome, mogu za njegovo tumačenje mnoge okolnosti biti od značaja. Za postojanje ugovora o delu moglo bi govoriti, ako su ugovarači utvrdili konkretno zadatak koji treba da se izvrši, ili obim radova, ili pak, jednu nadoknadu koja zavisi od uspeha. Što se tiče pitanja, da li ugovarač za nastupanje uspeha hoće da garantuje, može biti od značaja, sa kojom verovatnoćom prema predstavi ugovarača sa nastupanjem uspeha može se računati. Doduše, niti logički, niti pravno, nije isključeno, da ugovarač preuzme rizik uspeha, čak iako nastupanje uspeha nesigurno je. Što veće sa delatnošću prepoznatljivo povezane neizvesnosti su, utoliko se manje može očekivati iz pogleda jednog razumnog naručioca, da preduzetnik uprkos tome hoće da preuzme rizik uspeha. Nezavisno od toga, slobodne su ugovorne strane u pojedinačnom slučaju, uprkos relativno visokom riziku, ugovor o delu da zaključe". Videti: BGH, Urt. v. 7.3.2002 – III ZR 12/01, navedeno prema: Grams, 2012: 515-516.

vidu operacije sprovedene po pravilima struke. Zastupnici kvalifikacije ugovora o lečenju kao ugovora o uslugama odgovaraju na to, da nikakav uspeh ne može se videti u jednostavnom preduzimanju ugovorom obećane aktivnosti. I kao treće mišljenje, zastupnici kvalifikacije ugovora o lečenju kao sui generis ugovora, ne osporavaju njegovu sličnost ugovoru o uslugama, ali ipak ističu da pojedina pravila ugovora o uslugama ne mogu da se primene na ugovor o lečenju, usled posebnosti koje proizilaze iz ovog ugovora (Franzki, 2014: 7-9).

Drugi spor tiče se pravne prirode pravnog odnosa između zakonski zdravstveno osiguranih pacijenata i lekara. Dok pravni odnos između privatno zdravstveno osiguranih pacijenata i lekara nije sporan, radi se jasno o građanskopravnom odnosu, dakle jednom privatnopravnom ugovoru, Savezni socijalni sud razmatrao je pravni odnos između zakonski zdravstveno osiguranih pacijenata i lekara, ne kao privatnopravni ugovor, već kao jedan zakonski pravni odnos javnopravne prirode. Mišljenje je zasnovano na tome, da su u pravni odnos zakonski zdravstveno osiguranih pacijenata i lekara uključeni još i Zdravstveno osiguranje i Udruženje lekara zakonskog zdravstvenog osiguranja. Zakonski zdravstveno osigurani pacijenti prema Socijalnom zakoniku imaju pravo na uslugu lečenja. Lekar nadoknadu dobija ne od pacijenta, već od Udruženja lekara zakonskog zdravstvenog osiguranja, a pacijent dobija lečenje kao uslugu Zdravstvenog osiguranja u čije ime deluje lekar. Shodno tome, obaveze lekara i pacijenta nisu u sinalagmatičkom odnosu, tako da između njih nema

nikakvog privatnopravnog ugovora.⁶ Ipak, i u pogledu ovog pitanja, većinsko mišljenje je da između zakonski zdravstveno osiguranih pacijenata i lekara nastaje građanskopravni ugovor, pri čemu se zaključenje ugovora vidi u sporazumnom korišćenju lečenja, a da isključivo drugačiji sistem nadoknade ne može opravdati drugačiju kvalifikaciju (Kubella, 2011: 117).

Kakav je stav zakonodavca o ovim spornim pitanjima? Zakonodavac je svoj stav o pitanju pravne prirode ugovora o lečenju izrazio tako što je ugovor o lečenju u NGZ pozicionirao pod naslov 8 „Ugovor o uslugama i slični ugovori“, podnaslov 2 „Ugovor o lečenju“. Stvaranjem posebnog podnaslova „Ugovor o lečenju“ potvrdio je samostalnost ovog ugovora, ali ipak pozicioniranje pod naslov 8 „Ugovor o uslugama i slični ugovori“, ukazuje na njegovu bliskost ugovoru o uslugama (Franzki, 2014: 58). Čini nam se da iz toga jasno proizilazi opredeljenje za sui generis ugovor sličan ugovoru o uslugama.

U pogledu drugog spornog pitanja, zakonodavac se opredelio za konstrukciju građanskopravnog ugovora između zakonski zdravstveno osiguranih pacijenata i lekara. To najpre proizilazi iz Obrazloženja vladinog nacrtu zakona o pravima pacijenata (u daljem tekstu: Obrazloženje zakona)⁷ gde se o ovom pitanju navodi: „Dok privatno zdravstveno osigurani pacijenti neposredno ugovorom predviđenu nadoknadu lekaru duguju, takva obaveza

⁶ Videti, BSG, Urt. v. 16.12.1993 – 4 RK, navedeno prema: Rehborn, 2013: 257.

⁷ Gesetzesbegründung zum Regierungsentwurf des Patienterrechtesgesetzes vom 15.08.2012. (u daljem tekstu: Obrazloženje zakona).

nadoknade zakonski zdravstveno osiguranih pacijenata nedostaje, ukoliko konkretno lečenje spada u katalog usluga zakonskog zdravstvenog osiguranja. Na posebnoj konstrukciji zakonskog zdravstvenog osiguranja bazira se to, da pacijent i lekar jedan privatnopravni ugovor o lečenju zaključuju, na osnovu kojeg lekar duguje uslugu stručnog lečenja. Ipak, na ovom mestu, nadjačava pravo zakonskog zdravstvenog osiguranja privatno pravo, sa posledicom, da inače sinalagmatički ugovor o lečenju između lekara i pacijenta, u jedan delimično jednostrani ugovorni odnos se transformiše. Dok lekar i dalje uslugu obećanog lečenja duguje, ne nastaje nikakva obaveza nadoknade zakonski zdravstveno osiguranog pacijenta za takvo lečenje, koje od zakonskog zdravstvenog osiguranja se plaća.“⁸ Osim toga, predvideo je zakonodavac da na plaćanje nadoknade može biti obavezana i treća strana,⁹ između ostalih i zakonsko zdravstveno osiguranje. Na taj način, glavni argument zastupnika zakonskog pravnog odnosa javnopravne prirode, da nadoknadu, kao glavnu ugovornu obavezu, ne plaća pacijent, te da usled toga nikakav sinalagmatički ugovor ne može da nastane, propada (Franzki, 2014: 51).

2. Ugovorne strane i tipične ugovorne obaveze ugovora o lečenju (član 630a NGZ)

U NGZ propisano je da se ugovorom o lečenju, onaj koji lečenje pacijenta obećava, na pružanje obećanog lečenja obavezuje, dok se druga strana, pacijent, obavezuje na

⁸ Obrazloženje zakona, 2012:18-19.

⁹ Čl. 630a, st. 1, NGZ.

plaćanje ugovorene nadoknade, sem ukoliko treći nije obavezan da plati nadoknadu.¹⁰ Dakle, ugovorne strane ugovora o lečenju su onaj koji obećava lečenje i pacijent. Dok pacijent, kao ugovorna strana nije sporan, sasvim je jasno o kome se radi, prema Obrazloženju zakona, onaj koji obećava lečenje može biti lekar, psiholog, psihoterapeut, zubar, babica, maser, logoped, osoba koja se bavi alternativnom medicinom...¹¹ Onaj koji obećava lečenje i onaj koji leči mogu biti ista osoba, recimo lekar koji ima svoju ordinaciju. Problem nastaje u slučajevima u kojima se onaj koji obećava lečenje i onaj koji leči razlikuju, recimo u slučaju prijema na bolničko lečenje, kada se postavlja pitanje sa kim pacijent zaključuje ugovor o lečenju. U tom slučaju, onaj koji obećava lečenje je vlasnik bolnice i sa njim pacijent stupa u ugovorni odnos, a oni koji leče jesu njegovi zaposleni.

Ipak, pravna situacija nije posve jednostavna. U slučaju prijema na bolničko lečenje mogu se razlikovati tri tipa ugovora, ugovor o kompletnoj bolničkoj usluzi, podeljeni bolnički ugovor i ugovor o kompletnoj bolničkoj usluzi sa dodatnim ugovorom sa lekarom. U slučaju ugovora o kompletnoj bolničkoj usluzi, vlasnik bolnice je onaj koji obećava lečenje. On obećava kako lekarske usluge, tako i negovateljske usluge i pacijent sa njim stupa u ugovorni odnos, dakle zaključuje ugovor o lečenju. Ugovor o kompletnoj bolničkoj usluzi dakle podrazumeva uslugu lečenja, uslugu nege bolesnika, snabdevanje lekovima i medicinskim pomagalicama, usluge smeštaja i ishrane..., tako

¹⁰ Čl. 630a, st. 1, NGZ.

¹¹ Obrazloženje zakona, 2012: 18.

da se zapravo radi o jednom mešovitom ugovoru koji sadrži elemente ugovora o prodaji, ugovora o zakupu, ugovora o uslugama i ugovora o delu (Kubella, 2011: 140).

Podeljeni bolnički ugovor podrazumeva zaključenje ugovora sa tzv. gostujućim lekarom,¹² kao i zaključenje ugovora sa vlasnikom bolnice. Gostujući lekar obećava lečenje i leči, tako da ugovor o lečenju pacijent sa njim zaključuje. Sa druge strane, ugovorom zaključenim sa vlasnikom bolnice, ovaj se obavezuje na sporedne medicinske usluge, kao i usluge smeštaja, ishrane... Dakle, radi se o mešovitom tipu ugovora.¹³

U slučaju ugovora o kompletnoj bolničkoj usluzi sa dodatnim ugovorom sa lekarom, zapravo se zaključuju dva ugovora o lečenju. Prvi se zaključuje sa vlasnikom bolnice i podrazumeva sve usluge koje smo naveli prilikom razmatranja ugovora o kompletnoj bolničkoj usluzi. Pored toga, pacijent zaključuje sa jednim lekarom bolnice ugovor o lečenju, kojim se lekar obavezuje na lično lečenje (Franzki, 2014: 66).

Onaj koji lečenje obećava, obavezuje se na pružanje obećanog lečenja. Dakle, on duguje lečenje, ne i izlečenje (uspeh), te utoliko se ugovor o lečenju razlikuje od ugovora o delu. Tako se u Obrazloženju zakona upućuje da uspeh lečenja živog organizma generalno se ne bi mogao garantovati, tako da onaj koji obećava lečenje, samo na stručno preduzimanje lečenja obavezan je, ali uspeh lečenja

¹² Radi se o lekaru koji ima svoju ordinaciju, ali poseduje takođe i rezervisane krevete u bolnici za smeštaj sopstvenih pacijenata.

¹³ Obrazloženje zakona, 2012: 18.

on ne duguje.¹⁴ Ipak, ugovorne strane mogu ugovoriti i drugačije, naime da se određeni medicinski uspeh duguje, ali u takvom slučaju, na njihov pravni odnos primenjuju se pravila ugovora o delu (Rehborn, 2013: 259).

Što se tiče obaveze pacijenta da plati ugovorenu nadoknadu na ovom mestu nećemo se njom baviti. U uvodnom delu dali smo neka pojašnjenja u pogledu ove obaveze. Isto tako ćemo i u nastavku ovu obavezu delom razmatrati.

NGZ dalje propisuje da lečenje treba da usledi prema opšte priznatim stručnim standardima koji postoje u trenutku lečenja, sem ukoliko nešto drugo nije ugovoreno.¹⁵ Zakonska definicija standarda ne postoji. Ipak, u sudskoj praksi, kao i literaturi mogu se naći pokušaji definisanja standarda. Tako, u jednoj odluci Saveznog vrhovnog suda se navodi: „Standard pruža informacije o tome, kakvo ponašanje od jednog savesnog i pažljivog lekara u konkretnoj situaciji lečenja iz profesionalnog pogleda njegove stručne oblasti u trenutku lečenja može se očekivati. On predstavlja odgovarajuće stanje saznanja u prirodnim naukama i lekarskog iskustva, koje za postizanje cilja lečenja neophodno je i koje se u ispitivanju dokazalo“.¹⁶ Ili se u literaturi navodi da se pod standardom podrazumeva takvo lečenje koje jedan prosečno kvalifikovan lekar dotične stručne oblasti prema odgovarajućem stanju medicinske nauke i prakse u pogledu saznanja, znanja, sposobnosti i pažnje u poziciji je da pruži (Laufs, Katzenmeier, Lipp, 2009:

¹⁴ Obrazloženje zakona, 2012: 17.

¹⁵ Čl. 630a, st. 2, NGZ.

¹⁶ Videti: BGH, 22.12.2015. – VI ZR 67/15.

316). Ipak, moguće je i drugačije ugovoriti, dakle odstupanja od standarda su moguća, kako u smislu pooštavanja, tako i u smislu ublažavanja standarda (Franzki, 2014: 81).

3. Odredbe koje se primenjuju na ugovor o lečenju (član 630b NGZ)

Na ugovor o lečenju primenjuju se odredbe NGZ o ugovoru o uslugama, osim ukoliko u okviru podnaslova „Ugovor o lečenju“ nije nešto drugo predviđeno.¹⁷ Dakle, zakonodavac jasno upućuje na primenu pravila ugovora o uslugama na ugovor o lečenju, sa tim da pravila ugovora o lečenju, kao *lex specialis*, imaju prvenstvo u pogledu primene pravila ugovora o uslugama.¹⁸ Generalno gledano, u pogledu pravila ugovora o uslugama koja se mogu primeniti na ugovor o lečenju, u obzir dolaze članovi 612, 613, 614 i 627 NGZ.

Ukoliko ugovorne strane ugovora o lečenju visinu nadoknade nisu ugovorili, duguje se nadoknada prema tarifi, ili u nedostatku tarife, uobičajena nadoknada.¹⁹ Tako recimo, za lekare i zubare postoje tarifnici.²⁰ Što se tiče dospelosti nadoknade, pravilo je da nadoknada treba da se plati nakon pružanja usluge.²¹ Ipak, u Obrazloženju zakona se navodi, da u odstupanju od opšteg pravila, dospelost obaveze nadoknade se za usluge lekara i zubara utvrđuje prema

¹⁷ Čl. 630b, NGZ.

¹⁸ Obrazloženje zakona, 2012: 20.

¹⁹ Čl. 612, st. 2, NGZ.

²⁰ Videti: Tarifnik za lekare, (Gebührenordnung für Ärzte (GOA)). Tarifnik za zubare, (Gebührenordnung für Zahnärzte (GOZ)).

²¹ Čl. 614, NGZ.

njihovim tarifnicima, i podrazumeva ispostavljanje računa.²² Obavezan na uslugu, u sumnji, uslugu treba lično da pruži.²³ Dakle, načelno, onaj koji obećava lečenje, lično treba lečenje i da pruži. No to neće uvek biti moguće. Recimo, ako je ugovor o lečenju zaključen sa vlasnikom bolnice, on obećava lečenje, ali stvarno lečenje pružaju njegovi zaposleni.²⁴ Isto tako, lekar koji obećava lečenje, ne mora sve mere lečenja svojeručno da preduzme, već može pripreme mere i mere podrške prepustiti pomoćnom osoblju (Franzki, 2014: 85). Kako je medicinsko lečenje usluga više vrste, koja se pruža na osnovu posebnog poverenja, to ugovarači mogu ugovor u svakom trenutku raskinuti, i to bez otkaznog roka, kao i bez postojanja važnog razloga.²⁵ Ipak, onaj koji leči može raskinuti ugovor o lečenju samo ukoliko nastavak lečenja je obezbeđen,²⁶ a u hitnim slučajevima, njegovo pravo na raskid, čak može biti i isključeno (Franzki, 2014: 86).

4. Saradnja ugovornih strana i obaveze informisanja (član 630c NGZ)

Propisana je obaveza saradnje onog koji leči i pacijenta u cilju sprovođenja lečenja.²⁷ Propisivanje ove obaveze služi naročito uspostavljanju, kao i daljem razvoju postojećeg odnosa poverenja između pacijenta i onog koji leči, kako bi

²² Videti: čl. 12, st. 1, Tarifnika za lekare i čl. 10, Tarifnika za zubare. *Obrazloženje zakona*, 2012: 21.

²³ Čl. 613, NGZ.

²⁴ *Obrazloženje zakona*, 2012: 20.

²⁵ Čl. 627, st. 1, NGZ.

²⁶ Čl. 627, st. 2, NGZ.

²⁷ Čl. 630c, st. 1, NGZ.

zajednički koliko je moguće optimalno lečenje postigli.²⁸ Ipak, iza ove blede formulacije, stoji ono što je samo po sebi razumljivo, da pacijent naloge onog koji leči mora poštovati, da bi uspeh lečenja bio postignut, međutim, kako se radilo o donošenju zakona u jednoj izbornoj godini, ipak se zakonodavac nije usudio da takvu neophodnost jasno formuliše (Windel, 2014: 3182). Konkretnije, pacijent je obavezan da otkrije sve relevantne informacije za anamnezu i lečenje, mere lečenja da dopusti i svoje ponašanje sa ovim merama uskladi, kako ne bi uspeh terapije bio ugrožen (Franzki, 2014: 87). Pravna posledica povrede ove obaveze pacijenta je umanjeње iznosa mogućeg zahteva za nadoknadu štete protiv onog koji leči zbog doprinosa oštećenog (Windel. 2014: 3182).

Dalje, onaj koji leči je obavezan, da pacijentu na razumljiv način na početku lečenja i ukoliko je neophodno, tokom lečenja, sve bitne okolnosti lečenja da objasni, a posebno dijagnozu, predvidljivi zdravstveni razvoj, terapiju, kao i mere koje treba preduzimati tokom i nakon terapije. Nadalje se kaže, da ukoliko su za onog koji leči okolnosti prepoznatljive, koje pretpostavku greške u lečenju uspostavljaju, treba on pacijenta o tome na upit, ili za otklanjanje opasnosti po zdravlje da informiše. Ukoliko se onom koji leči, ili njegovom rođaku navedenom u članu 52 stav 1 Zakona o krivičnom postupku,²⁹ jedna greška u

²⁸ *Obrazloženje zakona*, 2012: 21.

²⁹ Verениk, ili verениca, bračni друг, životni partner i srodnici u pravoј liniji, ili u pobočnoј liniji do trećeg stepena srodstva. Videti: čl. 52, st. 1, Strafprozessordnung (StPO). In der Fassung der Bekanntmachung vom

lečenju potkrala, informacija o tome sme se koristiti u dokazne svrhe u krivičnom, ili prekršajnom postupku koji se vodi protiv onog koji leči, ili njegovog rođaka, samo uz saglasnost onog koji leči.³⁰ Zatim je predviđeno, da ukoliko onaj koji leči zna da potpuno preuzimanje troškova lečenja od trećeg nije sigurno, ili za to prema okolnostima proizilazi dovoljan oslonac, mora on pacijenta, pre početka lečenja o predvidljivim troškovima lečenja u pismenoj formi informisati.³¹ Informisanje pacijenta nije potrebno, ukoliko ovo izuzetno na osnovu posebnih okolnosti nepotrebno je, posebno ako je lečenje neodložno, ili se pacijent izričito informisanja odrekao.³²

Onaj koji leči, ima tzv. obaveze informisanja, u koje spadaju obaveza terapeutskog razjašnjenja, obaveza otkrivanja grešaka i obaveza ekonomskog razjašnjenja. Konstruisanje pojma obaveze informisanja, trebalo ja da omogući jasno razgraničenje prema obavezi razjašnjenja u pogledu samoodređenja,³³ koja je pretpostavka punovažnog pristanka pacijenta na medicinsku intervenciju.³⁴ Međutim, to zakonodavcu nije pošlo za rukom. Izabrana terminologija ne obuhvata samo terapeutsko razjašnjenje, već takođe i sastavne delove obaveze razjašnjenja u pogledu samoodređenja, jer, bitne okolnosti lečenja, a posebno dijagnoza, predvidljivi zdravstveni razvoj, terapija, kao i

07.04.1987 (BGBl I S. 1074, 1319), die zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 21.12.2021 (BGBl I S. 5252) geändert worden ist.

³⁰ Čl. 630c, st. 2, NGZ.

³¹ Čl. 630c, st. 3, NGZ.

³² Čl. 630c, st. 4, NGZ.

³³ Ova je regulisana u čl. 630e, st. 1, NGZ.

³⁴ Obrazloženje zakona, 2012: 21.

mere koje treba preduzimati tokom i nakon terapije, treba takođe i u okviru obaveze razjašnjenja u pogledu samoodređenja da se objasne, kako bi pacijent odluku o pristanku, ili ne pristanku na medicinsku intervenciju mogao doneti (Franzki, 2014: 90). Ovo je dakle, upravo suprotno od zamišljenog, dovelo do preklapanja i teškoća u razgraničenju. Prema jednom mišljenju iznetom u literaturi, greška zakonodavca zapravo je bila u tome, da je on normu koncipirao polazeći od pravnih posledica, umesto da je konstruisao činjenična stanja koja se jednostavno i jasno mogu razgraničiti, na koja bi se tada različite pravne posledice vezivale (Windel, 2014: 3183). Razgraničenje postaje jasno tek na nivou pravnih posledica. Obaveza informisanja je ugovorna obaveza lekara, čija povreda vodi do ugovornih zahteva za nadoknadu štete. Obaveza razjašnjenja u pogledu samoodređenja je pretpostavka punovažnog pristanka pacijenta na medicinsku intervenciju, čija povreda posredno može voditi do krivične i deliktne odgovornosti onog koji leči zbog telesne povrede, jer prema u Nemačkoj vladajućem mišljenju, medicinska intervencija predstavlja telesnu povredu, tako da onaj koji leči, za njeno opravdanje mora pribaviti punovažan pristanak (Windel, 2014: 3184).

Obaveza onog koji leči da otkrije svoju, ili tuđu grešku, vezuje se za prepoznatljive okolnosti, koje dopuštaju pretpostavku greške u lečenju i postoji samo na upit pacijenta, ili za otklanjanje opasnosti po zdravlje pacijenta. U pogledu prepoznatljivih okolnosti ne zahteva se nikakva sigurnost, već jedna određena verovatnoća da je do greške u lečenju

došlo (Rehborn, 2013: 261). Kako se u građanskom pravu redovno zahteva jedan objektivno tipizirajući standard pažnje, to isto mora važiti i u pogledu prepoznatljivosti. Ipak, kako ovaj objektivno tipizirajući standard pažnje nije baš strogo objektivan, već dopušta uzimanje u obzir posebnih znanja, to bi značilo da onaj koji leči mora otkriti okolnosti koje ukazuju na grešku, iako je njih samo na osnovu njegovog posebnog znanja (npr. kao hirurg) mogao prepoznati (Franzki, 2014: 93).

Informacije o grešci u lečenju, koju je onaj koji leči otkrio pacijentu, smeju se koristiti samo uz njegovu saglasnost u dokazne svrhe u krivičnom, ili prekršajnom postupku. Pravilo služi zaštiti krivičnoprocesnog principa da niko nije dužan samog sebe da optužuje.³⁵ Proširenje zabrane upotrebe dokaza na rođake onog koji leči ima svoj ratio u tome da u Nemačkoj postoji veliki broj lekarskih ordinacija u kojima rade lica koja su međusobno u srodstvu. Tako, može se desiti, da rođak koji naknadno leči pacijenta, prepozna okolnosti koje ukazuju na grešku u lečenju rođaka koji je prvi započeo lečenje pacijenta. Kako je on obavezan na otkrivanje greške u lečenju, to zabrana upotrebe takve informacije bez njegove saglasnosti u dokazne svrhe u krivičnom, ili prekršajnom postupku koji se vodi protiv njegovog rođaka služi upravo zaštiti srodničkog odnosa (Franzki, 2014: 98). Onog koji leči pogađa i tzv. obaveza ekonomskog razjašnjenja. Naime, onaj koji leči, mora pacijenta o predvidljivim troškovima lečenja informisati u pismenoj formi, ako on zna, ili pak dovoljan oslonac za to ima, da

³⁵ Obrazloženje zakona, 2012: 22.

preuzimanje troškova od trećih nije sigurno. Propis je baziran na stavu da onaj koji leči u pogledu preuzimanja troškova po pravilu ima bolje znanje nego pacijent, te u skladu sa tim, mora on pacijenta zaštititi od iznenađujućih troškova, koje pacijent sam treba da snosi, a sa kojima on nije računao (Rehborn, 2013: 262). Ukoliko onaj koji leči ne ispuni obavezu ekonomskog razjašnjenja, delimično se umanjuje njegova nadoknada, jer neispunjenje ove ugovorne obaveze uspostavlja zahtev pacijenta na nadoknadu štete, koji on zatim može prebiti sa zahtevom onog koji leči na nadoknadu (Franzki, 2014: 109).

Onaj koji leči ne mora informisati pacijenta ukoliko je lečenje neodložno, ili se pacijent izričito odrekao prava na informisanje. Prema mišljenju u literaturi, ovo nisu konačni razlozi koji obavezu informisanja isključuju. U obzir još dolaze važni terapijski razlozi i sopstvena stručna znanja pacijenta, a isto tako je prepušteno sudskoj praksi i druge razloge isključenja obaveze informisanja da razvija (Franzki, 2014: 110).

5. Pristanak pacijenta (član 630d NGZ)

Pre sprovođenja jedne medicinske mere, posebno intervencije u telo, ili zdravlje, onaj koji leči je obavezan da pribavi pristanak pacijenta. Ukoliko pacijent za pristanak nije sposoban, pristanak treba pribaviti od lica ovlašćenog za davanje pristanka, osim ukoliko nalog pacijenta u skladu sa članom 1901a NGZ meru odobrava, ili zabranjuje. Ako se pristanak na jednu neodložnu meru ne može pravovremeno pribaviti, može se mera i bez pristanka sprovesti, ukoliko

mera pretpostavljenoj volji pacijenta odgovara.³⁶

Dakle, pre nego li medicinska mera na pacijentu se sprovede, mora ovaj punovažno pristati na nju, jer prema nemačkoj sudskoj praksi, medicinska intervencija predstavlja telesnu povredu, koja kroz pristanak pacijenta može se opravdati.³⁷ Pravila o odgovornosti lekara u sudskoj praksi pre stupanja na snagu Zakona o pravima pacijenata uglavnom su se razvijala na temelju deliktne prava. U deliktnom pravu, pristanak je činjenica koja isključuje protivpravost, te je teret dokazivanja punovažnog pristanka bio na onome koji leči. Stupanjem na snagu Zakona o pravima pacijenata obaveza pribavljanja punovažnog pristanka postaje ugovorna obaveza onog koji leči, te bi u skladu sa tim, teret dokazivanja neispunjenja ove obaveze bio na pacijentu (Spickhoff, 2002: 2534). Kako bi se ova nepravilna situacija otklonila, zakonodavac je propisao posebno dokazno pravilo, prema kome onaj koji leči mora dokazati postojanje punovažnog pristanka.³⁸

Iako u obrazloženju zakona se nedvosmisleno navodi da ukoliko onaj koji leči ne pribavi punovažan pristanak pacijenta pre sprovođenja medicinske mere, time krši svoju ugovornu obavezu,³⁹ čini nam se da je pitanje ugovorne odgovornosti onog koji leči u ovom slučaju u nemačkoj literaturi i dalje sporno. Može se to videti u delu rada u kome smo ukazali na razlike između obaveze informisanja i

³⁶ Čl. 630d, st. 1, NGZ.

³⁷ Videti: RG, Urt. V. 31.5.1894. – Rep. 1406/94., navedeno prema: Rehborn, 2013: 262.

³⁸ Čl. 630h st. 2, NGZ.

³⁹ Obrazloženje zakona, 2012: 23.

obaveze razjašnjenja u pogledu samoodređenja i pravnih posledica povrede tih obaveza. Jedno mišljenje u nemačkoj literaturi je ipak posve interesantno. Tako, prema ovom autoru, i nakon stupanja na snagu Zakona o pravima pacijenata, ugovorna odgovornost onog koji leči zbog povrede obaveze pribavljanja punovažnog pristanka, ne treba se vezivati, kao što je inače uobičajeno, na povredu ugovorne obaveze onog koji leči, već na povredu pravnog dobra pacijenta (Katzenmeier, 2012: 581).

Pacijent sposoban za pristanak, sam daje pristanak na medicinsku intervenciju. Sposoban za pristanak je onaj koji prethodno razjašnjenje može razumeti, značaj i obim konkretne intervencije, kao i njene posledice može shvatiti i svoju volju prema tome može usmeriti.⁴⁰ Ukoliko pacijent nije sposoban za pristanak na medicinsku meru, pristanak se mora pribaviti od lica ovlašćenih za davanje pristanka, što su po pravilu zakonski zastupnici pacijenta, dakle, roditelji, ili staratelj. Isto tako, lice sposobano za pristanak, može odrediti jednu osobu koja će za slučaj njegove nesposobnosti za pristanak, biti ovlašćena na davanje pristanka na medicinsku meru.⁴¹ Takođe, zakon navodi postojanje naloga pacijenta. Punoletna osoba, sposobna za pristanak na medicinsku intervenciju, može za slučaj njegove nesposobnosti za pristanak, pismeno odrediti, da li on na određenu, u trenutku određivanja još ne neposredno predstojeću medicinsku meru, pristaje, ili nju zabranjuje.⁴²

⁴⁰ Obrazloženje zakona, 2012: 23..

⁴¹ Obrazloženje zakona, 2012: 23.

⁴² Čl. 1901a, NGZ.

Ukoliko se pristanak na jednu neodložnu meru ne može pravovremeno pribaviti, može se mera i bez pristanka sprovesti, ukoliko mera pretpostavljenoj volji pacijenta odgovara. Jedna medicinska mera je neodložna ukoliko je ona neposredno neophodna da bi život pacijenta u hitnoj situaciji spasila, njegovo zdravlje poboljšala, ili njegove patnje olakšala (Rehborn, 2013: 263).

Pretpostavka punovažnog pristanka je da je pacijentu, ili licu ovlašćenom za davanje pristanka, bilo razjašnjeno prema standardu člana 630e NGZ, stavovi 1-4.⁴³ No, o tome ćemo u sledećem naslovu. Pristanak može u svakom trenutku i bez navođenja razloga, neformalno se opozvati.⁴⁴

6. Obaveza razjašnjenja (član 630e NGZ)

Onaj koji leči, ima obavezu da pacijentu sve bitne okolnosti za pristanak razjasni. Tu spadaju posebno vrsta, obim i sprovođenje mere, rizici i posledice mere koji se mogu očekivati, kao i njena neophodnost, hitnost, pogodnost, kao i izgledi na uspeh u pogledu dijagnoze, ili terapije. Kod razjašnjenja treba takođe na alternative meri da se ukaže, ukoliko više medicinski jednako indiciranih i uobičajenih metoda do bitno različitih opterećenja, rizika, ili šansi za izlečenje mogu voditi.⁴⁵

Dakle, razjašnjenje u pogledu samoodređenja pacijenta predstavlja ugovornu obavezu onog koji leči. Ipak, kako onaj koji leči ima takođe ugovornu obavezu pribavljanja

⁴³ Čl. 630d, st. 2, NGZ.

⁴⁴ Čl. 630d, st. 3, NGZ.

⁴⁵ Čl. 630e, st. 1, NGZ.

punovažnog pristanka pacijenta, a za to uredno ispunjenje ugovorne obaveze razjašnjenja u pogledu samoodređenja neophodno je, to dolazi do preklapanja ugovornih obaveza onog koji leči iz člana 630d NGZ i člana 630e NGZ, tako da u slučaju povrede ugovorne obaveze razjašnjenja u pogledu samoodređenja, pacijent može ugovorni zahtev za nadoknadu štete zasnovati ili na povredi ove obaveze, ili na nepostojanju punovažnog pristanka (Franzki, 2014: 125). Razjašnjenje mora uslediti usmeno od onog koji leči, ili od lica koje za sprovođenje mere neophodnim obrazovanjem raspolaže, a dopunski može se takođe na dokumenta uputiti koja pacijent u pismenoj formi dobija. Razjašnjenje mora tako pravovremeno uslediti, da pacijent njegovu odluku o pristanku dobro promišljeno može doneti. Razjašnjenje mora za pacijenta razumljivo biti. Pacijentu treba uručiti kopije dokumenata koje je on u vezi razjašnjenja i pristanka potpisao.⁴⁶

Razjašnjenje dakle, treba da usledi od onog koji leči, ili od osobe koja raspolaže neophodnim obrazovanjem za sprovođenje medicinske mere. Upotreba termina „obrazovanje“ trebalo je da razjasni da ovu obavezu može ispuniti i ona osoba koja na osnovu završenog stručnog obrazovanja, neophodnu teoretsku sposobnost za sprovođenje konkretne medicinske mere je stekla, čak iako ona ne raspolaže dovoljnim praktičnim iskustvom za samostalno sprovođenje medicinske mere (Rehborn, 2013: 264). Ono što je ipak nejasno, jeste, da li „obrazovanje“ podrazumeva potvrđen završetak stručnog obrazovanja

⁴⁶ Čl. 630e, st. 2, NGZ.

kroz dobijanje lekarske dozvole, ili pak podrazumeva završenu specijalizaciju. U literaturi se iznosi stav da specijalizacija nije potrebna. U prilog tome navodi se mišljenje iz jedne odluke Saveznog ustavnog suda: „Kvalitet lekarske delatnosti je kroz dobijanje lekarske dozvole osiguran. Za zaštitu pacijenta nije neophodno da lečenje koje spada u jednu stručnu oblast, samo od lekara te stručne oblasti se sprovede.“⁴⁷

Razjašnjenje isto tako treba pravovremeno da usledi kako bi pacijent pre odluke o pristanku na medicinsku meru mogao dobro promisliti. Ipak, strogi rokovi ne postoje, već to zavisi od okolnosti pojedinačnog slučaja. Tako, razjašnjenje pre operativnog zahvata, moglo bi načelno i dan uoči intervencije da usledi, ukoliko se pak radi o hitnoj intervenciji može se prihvatiti i prilično skraćeni rok, kako bi intervencija mogla da se obavi istog dana, ali razjašnjenje 30 minuta pre intervencije, ipak bi se samatralo zakasnelim.⁴⁸

Razjašnjenje mora biti razumljivo, što bi značilo, mora biti konkretnom pacijentu prilagođeno. Dakle, razjašnjenje o težini i obimu predstojeće intervencije, pri čemu telesno, umno i duševno stanje pacijenta treba uzeti u obzir. Razjašnjenje treba pružiti jednostavnim jezikom, pri čemu se takođe mora uzeti u obzir da ima pacijenata koji ne znaju nemački jezik, što povlači za sobom obavezu uključenja lica koja nemački jezik govore (ne mora to biti stručni prevodilac, već se uglavnom radi o rođacima pacijenta koji

⁴⁷ Videti: BVerfG, Beschl. v. 1.2.2011. – 1 BvR 2383/10, navedeno prema: Rehborn, 2013: 264.

⁴⁸ Obrazloženje zakona, 2012: 25.

govore nemački jezik).⁴⁹

Pacijentu treba uručiti kopije dokumenata koje je on u vezi razjašnjenja i pristanka potpisao. Smisao ove obaveze je najpre, da se pacijentu dodatno razjasni na koje medicinske mere je tačno pristao i kakve rizike ona sa sobom nosi. Zatim, na ovaj način se sprečava naknadna manipulacija dokumentacijom o lečenju od onog koji leči, kako bi u eventualnom sudskom postupku dokaznu situaciju u vezi razjašnjenja i pristanka promenio u svoju korist (Franzki, 2014: 135).

Razjašnjenje pacijentu nije potrebno, ukoliko ovo izuzetno na osnovu posebnih okolnosti nepotrebno je, a posebno ako je mera neodložna, ili se pacijent razjašnjenja izričito odrekao.⁵⁰ Ovo nabranje nije konačno, pa tako dolaze u obzir i važni terapijski razlozi i adekvatno stručno znanje pacijenta. Najpre, od razjašnjenja može se odustati ukoliko se psihičke, ili fizičke reakcije pacijenta treba plašiti, ili ukoliko postoji opasnost ugrožavanja trećih lica od strane pacijenta (po pravilu se radi o psihijatrijskim slučajevima), ili ako je pacijent sam lekar, ili znanje o predstojećoj medicinskoj meri stekao je kroz prethodna razjašnjenja, ili iz drugih izvora informisanja (Franzki, 2014: 141).

U slučaju da pristanak treba pribaviti ne od pacijenta, već od ovlašćenog lica, treba njima razjasniti sve bitne okolnosti u skladu sa gore navedenim standardima.⁵¹ U takvom slučaju, treba bitne okolnosti takođe i pacijentu u skladu sa njegovim

⁴⁹ Obrazloženje zakona, 2012: 25.

⁵⁰ Čl. 630e, st. 3, NGZ.

⁵¹ Čl. 630e, st. 4, NGZ.

shvatanjem objasniti, ukoliko ovaj na osnovu njegovog stanja razvoja i njegove mogućnosti razumevanja u poziciji je, objašnjenje da shvati i ukoliko ovo ne protivreči njegovom dobru.⁵² Ova zakonska odredba zasnovana je na jednoj odluci Saveznog ustavnog suda. Radilo se o izvršenju mere obaveznog psihijatrijskog lečenja, pri čemu je sud smatrao da u slučaju lečenja pacijenta nesposobnog za pristanak, neophodno je jedno odgovarajuće informisanje o nameravanom lečenju i njegovim dejstvima u skladu sa mogućnošću razumevanja pacijenta.⁵³ Sud je ovu obavezu lekara izveo iz principa proporcionalnosti, jer se u konkretnom slučaju radilo o državnoj meri koja se ticala osnovnih prava pacijenta, pri čemu princip proporcionalnosti uvek treba poštovati. Ukoliko, pak odnos nadređenosti i podređenosti ne postoji, što je u odnosu onog koji leči i pacijenta redovno slučaj, može se ova obaveza lekara izvesti iz opštih prava ličnosti, posebno iz prava na samoodređenje nesposobnog za pristanak (Kubella, 2011: 150).

7. Dokumentovanje lečenja (član 630f NGZ)

Onaj koji leči je obavezan, u svrhu dokumentovanja u neposrednom vremenskom kontekstu sa lečenjem, jedan karton pacijenta u papirnoj formi, ili elektronski da vodi. Korekcije i izmene unosa u karton pacijenta su dopuštene samo, ako pored izvorne sadržine, ostane prepoznatljivo i

⁵² Čl. 630e, st. 5, NGZ.

⁵³ Videti: BVerfG, Beschl. v. 23.3.2011. – 2 BvR 882/09., navedeno prema: Rehborn, 2013: 264.

kada su one preduzete. Ovo se mora osigurati i za elektronski vođen karton pacijenta.⁵⁴ Onaj koji leči je obavezan, u karton pacijenta, sve iz stručnog pogleda za sadašnje i buduće lečenje bitne mere i njihove rezultate da zabeleži, a posebno anamnezu, dijagnozu, ispitivanja, rezultate ispitivanja, nalaze, terapije i njihova dejstva, intervencije i njihova dejstva, pristanke i razjašnjenja.⁵⁵

Prema Obrazloženju zakona, ciljevi obaveze dokumentovanja su najpre obezbeđenje stručnog nastavka lečenja, zatim zaštita ličnih prava pacijenata koja se postiže kroz obavezu onog koji leči da da izveštaj o toku lečenja i na kraju, faktičko obezbeđenje dokaza, za slučaj moguće greške u lečenju i sudskog postupka povodom toga.⁵⁶

Dokumentovanje treba da usledi u neposrednom vremenskom kontekstu sa lečenjem. Budući da se zakonodavac o tome nije izjasnio, sporno je koliko neposredni vremenski kontekst iznosi. Interesantna su dva mišljenja u vezi toga izneta u nemačkoj pravnoj literaturi. Naime, oba mišljenja polaze od iste premise, istog poređenja, ali dolaze do dijametralno suprotnih zaključaka. Polazište je poređenje termina „bez odlaganja“ koji zakonodavac koristi na drugim mestima u NGZ i termina „neposredni vremenski kontekst“. Prema prvom mišljenju, termin „neposredni vremenski kontekst“ označava znatno kraći vremenski okvir nego termin „bez odlaganja“, pri čemu termin „bez odlaganja“ znači vremensku gornju granicu od otprilike 2

⁵⁴ Čl. 630f, st. 1, NGZ.

⁵⁵ Čl. 630f, st. 2, NGZ.

⁵⁶ Obrazloženje zakona, 2012: 25-26.

nedelje (Franzki, 2014: 148). Prema drugom mišljenju, sasvim je jasno da „neposredni vremenski kontekst“ između lečenja i dokumentovanja, predstavlja vremenski okvir koji je duži, nego li taj u slučaju upotrebe termina „bez odlaganja“ (Rehborn, 2013: 266). Nama se prihvatljivijim čini prvo mišljenje. Naime, odlučujući kriterijum u pogledu toga koliki vremenski rok između lečenja i dokumentovanja sme proteći, je zapravo apstraktna sposobnost pamćenja onog koji leči. Kako lekari dnevno imaju veliki broj pacijenata, koji su, naročito u specijalizovanim ordinacijama, sa sličnim simptomima i slikom bolesti, može se prihvatiti, da sigurno sećanje na sve podatke važne za lečenje i one koji podležu obavezi dokumentovanja, traje samo nekoliko časova do maksimalno 2 dana (Franzki, 2014: 148).

Onaj koji leči, obavezan je, karton pacijenta 10 godina nakon završetka lečenja da čuva, ukoliko prema drugim propisima ne postoje drugi rokovi čuvanja.⁵⁷ Ipak, prema jednom mišljenju, zapravo se u stvarnosti radi o prikrivenom roku čuvanja dokumentacije o lečenju od 30 godina. Izgleda, opet vlada u izbornoj godini nije imala hrabrosti da to jasno istakne. Stav se bazira na navodima u Obrazloženju zakona, da rok čuvanja dokumentacije o lečenju može biti duži od 10 godina, ukoliko to iz zdravstvenog stanja pacijenta, ili iz dužih rokova zastarelosti građanskopravnih zahteva pacijenta proizilazi. Kako su zahtevi za nadoknadu štete povodom lekarske odgovornosti, kao po pravilu zasnovani na povredi života, tela, ili zdravlja pacijenta i kako ovi zastarevaju bez obzira na njihov nastanak i na znanje,

⁵⁷ Čl. 630f, st. 3, NGZ.

odnosno grubo nepažljivo neznanje oštećenog o okolnostima koje utemeljuju zahtev, ili o ličnosti štetnika tek nakon 30 godina od štetne radnje,⁵⁸ i s obzirom na to da svako lečenje prati potencijalno mogućnost sudskog postupka, to proizilazi da onaj koji leči, dokumentaciju o lečenju mora 30 godina nakon završetka lečenja čuvati (Franzki, 2014: 154-156).

8. Pravo uvida u karton pacijenta (član 630g NGZ)

Pacijentu treba na zahtev, bez odlaganja, omogućiti uvid u karton pacijenta, osim ukoliko se tome ne suprotstavljaju važni terapijski razlozi, ili druga važna prava trećih. Odbijanje uvida treba da se obrazloži. Član 811 NGZ se odgovarajuće primenjuje.⁵⁹ Pacijent može takođe elektronske prepise kartona pacijenta zahtevati. On mora onom koji leči tako nastale troškove da nadoknadi.⁶⁰ U slučaju smrti pacijenta, pripadaju ova prava radi zaštite imovinskopravnih interesa njegovim naslednicima. Isto važi za najbliže srodnike pacijenta, ukoliko ističu nematerijalne interese. Ova prava su isključena ukoliko se uvidu suprotstavlja stvarna, ili pretpostavljena volja pacijenta.⁶¹ Pravo uvida pacijenta u karton pacijenta, služi zaštiti prava na informativno samoodređenje pacijenta, ali ipak nije neograničeno. Prvo ograničenje prava uvida jesu važni terapijski razlozi. Cilj ograničenja je zaštita pacijenta od informacija o njegovoj ličnosti, koji bi njemu mogle znatnu

⁵⁸ Čl. 199, st. 2, NGZ.

⁵⁹ Čl. 630g, st. 1, NGZ.

⁶⁰ Čl. 630g, st. 2, NGZ.

⁶¹ Čl. 630g, st. 3, NGZ.

štetu naneti. Recimo, neograničen uvid povezan je sa rizikom zdravstvenog samooštećenja pacijenta. Drugo ograničenje prava uvida tiče se važnih prava trećih lica. Radi se o slučajevima u kojima se u kartonu pacijenta nalaze lične informacije o trećim licima, koje su dostojne zaštite. U takvim slučajevima, biće neophodno vaganje opravdanih interesa trećih sa pravom pacijenta na samoodređenje.⁶²

Član 811 NGZ se primenjuje u cilju određivanja mesta prezentovanja kartona pacijenta na uvid. Uvid treba omogućiti na mestu na kome se karton pacijenta nalazi. Uvid na drugom mestu, pacijent može samo iz važnih razloga zahtevati, recimo teške bolesti pacijenta, ili preseljenja lekarske ordinacije.⁶³

U slučaju smrti pacijenta, pripadaju ova prava radi zaštite imovinskopravnih interesa njegovim naslednicima. Kao imovinskopravni interesi naslednika u obzir bi došli zahtevi za nadoknadu štete protiv onog koji leči, ili zahtevi u cilju isplate osiguranja (Franzki, 2014: 162). Isto pravo na uvid imaju najbliži srodnici pacijenta, ali samo ukoliko ističu nematerijalne interese. Nematerijalni interes bi recimo mogao biti interes krivičnog gonjenja onog koji leči (Rehborn, 2013: 269).

9. Teret dokazivanja u vezi odgovornosti za grešku u lečenju i grešku u razjašnjenju (član 630h NGZ)

Načelo ravnopravnosti stranaka u sudskom postupku između onog koji leči i pacijenta zahteva izvesna odstupanja

⁶² Obrazloženje zakona, 2012: 25-26.

⁶³ Čl. 811, st. 1, NGZ.

od opštih pravila o raspodeli tereta dokazivanja u području ugovorne odgovornosti. Otuda u NGZ odredbe kojima se teret dokazivanja menja u korist pacijenta. U suštini, se zapravo ovde opet radi o kodifikaciji pravila o raspodeli tereta dokazivanja u vezi lekarske odgovornosti koja su razvijena u sudskoj praksi.

Tako, jedna greška onog koji leči se pretpostavlja, ako se opšti rizik lečenja ostvario, koji se u potpunosti mogao kontrolisati od onog koji leči i to do povrede života, tela, ili zdravlja pacijenta je dovelo.⁶⁴ Zatim, onaj koji leči, treba da dokaže da je pristanak prema članu 630d NGZ pribavio i u pogledu toga sva tražena razjašnjenja pružio u skladu sa članom 630e NGZ. Ukoliko razjašnjenje ne udovoljava zahtevima člana 630e NGZ, može se onaj koji leči na to pozvati, da bi pacijent i u slučaju urednog razjašnjenja na medicinsku meru pristao.⁶⁵ Dalje, ukoliko onaj koji leči, medicinski naloženu bitnu meru i njen rezultat nije u karton pacijenta zabeležio, ili karton pacijenta nije čuvao, pretpostavlja se da on meru nije ni preduzeo.⁶⁶ Ukoliko sad onaj koji leči, za lečenje koje je preduzeo nije bio osposobljen, pretpostavlja se, da nedostatak osposobljenosti za nastalu povredu života, tela, ili zdravlja uzročan je bio.⁶⁷ I na kraju, ako postoji gruba greška u lečenju i ako je ova načelno pogodna povredu života, tela, ili zdravlja nastale vrste da prouzrokuje, pretpostavlja se, da je greška u lečenju uzročna za ove povrede bila. Ovo važi takođe, ukoliko je onaj

⁶⁴ Čl. 630h, st. 1, NGZ.

⁶⁵ Čl. 630h, st. 2, NGZ.

⁶⁶ Čl. 630h, st. 3, NGZ.

⁶⁷ Čl. 630h, st. 4, NGZ.

koji leči propustio, jedan medicinski neophodan nalaz da uzme, ili da ga osigura, ukoliko bi nalaz sa dovoljnom verovatnoćom jedan rezultat dao, koji bi dao povod za dalje mere i ako propuštanje takvih mera grubo pogrešno bi bilo.⁶⁸

Zaključak

Ugovor o lečenju postao je sastavni deo NGZ stupanjem na snagu Zakona o pravima pacijenata. Uređen je u članu 630 (a-h) NGZ. Kako se suštinski radilo o kodifikaciji pravila o lekarskoj odgovornosti koja su do tada bila razvijana u sudskoj praksi, ne treba da čudi, ono što je uočljivo na prvi pogled, da član 630 (a-h) NGZ, uglavnom obaveze onog koji leči sadrži. Tako, onaj koji leči ima obavezu pružanja obećanog lečenja, obavezu saradnje, obavezu informisanja, obavezu pribavljanja punovažnog pristanka, obavezu razjašnjenja u pogledu samoodređenja, obavezu dokumentovanja lečenja i obavezu omogućavanja uvida u karton pacijenta. Sa druge strane, pacijent ima obavezu plaćanja nadoknade i obavezu saradnje. Iz kodifikacije pravila o lekarskoj odgovornosti koja su do tada bila razvijana u sudskoj praksi slede i pravila o promenjenom teretu dokazivanja u korist pacijenta. Takođe, kodifikacija pravila o lekarskoj odgovornosti koja su do tada bila razvijana u sudskoj praksi navodi nas na zaključak, da integrisanje ugovora o lečenju u NGZ u praktičnom pogledu nikakvu novinu nije sa sobom donelo, već da predstavlja, u meri u kojoj je to bilo moguće, prezentovanje dotadašnjih pravila sudske prakse na jednom mestu.

⁶⁸ Čl. 630h, st. 5, NGZ.

Literatura

1. Windel, P. (2014). Der neue Vertragstyp des Behandlungsvertrages im deutschen BGB. *Dokuz Eylul University Law Review*. 16. 3175-3195.
2. Grams, H. (2012). Erfolgsbezogene ärztliche Behandlung, insbesondere bei prothetischen (Zahn-) Arztleistungen; Der Behandlungsvertrag als Vertrag sui generis. *GesundheitsRecht, Zeitschrift für Arztrecht, Krankenhausrecht, Apotheken- und Arzneimittelrecht*. Heft 9. 513-520.
3. Franzki, D. (2014). *Der Behandlungsvertrag; Ein neuer Vertragstypus im Bürgerlichen Gesetzbuch*. Göttingen.
4. Katzenmeier, C. (2012). Die Rahmenbedingungen der Patientautonomie. *Medizinrecht*. 9. 576-583.
5. Kubella, K. (2011). *Patientenrechtegesetz*. Berlin.
6. Laufs, A. Katzenmeier, C. Lipp, V. (2009). *Arztrecht*. München.
7. Rehborn, M. (2013). Das Patientenrechtegesetz. *GesundheitsRecht, Zeitschrift für Arztrecht, Krankenhausrecht, Apotheken- und Arzneimittelrecht*. Heft 5. 264-269.
8. Spickhoff, A. (2002). Das System der Arzthaftung im reformierten Schuldrecht. *Neue juristische wochenschrift*. 2530-2549.

Milan Ječmenić

Bekir Dudić

TREATMENT CONTRACT IN THE GERMAN CIVIL CODE

Summary

Following the entry into force of the Law on the Improvement of Patients' Rights, the treatment contract becomes an integral part of the German Civil Code. The provisions relating to the contract of treatment are contained in Article 630 (a-x) of the German Civil Code. The treatment contract, ie Article 630 (a-x) of the German Civil Code, is the subject of the author's attention in this paper.

Key words: treatment contract, obligations of the contracting parties, doctor, patient.

Datum prijema (Date received): 05.02.2023.

Datum prihvatanja (Date accepted): 11.04.2023.

*Dejan Gojkov*⁶⁹

TEORIJSKI ASPEKTI NEGOCIJABILNOSTI KAO PRAVNO-EKONOMSKE KATEGORIJE

UDK: 336.763.15

Pregledni rad

Rezime

Kojim teorijskim sredstvima i načinom se možemo poslužiti da objasnimo fenomen dematerijalizacije hartija od vrednosti?

Za hartije od vrednosti je karakteristično da predstavljaju u većoj ili manjoj meri, u zavisnosti od njihove vrste, prenosive isprave. Budući da se radi o ispravama koje se mogu dematerijalizovati, ovde smo nastojali prikazati genezu nastanka inkorporacije i sledstvenih načela hartija od vrednosti koje od primene ovog instituta potiču uz sledstveno sagledavanje njihovog iščezavanja ili promene kao posledice gubitka materijalnog nosioca prava u prometu.

Ključne reči: negocijabilnost, tržište, promet.

Uvod

Savremeno društvo karakteriše razvijena robno - novčana privreda u kojoj novac postaje zajednički imenitelj za sve ono što u takvom društvu ima vrednost. Sve ono što ima vrednost ima i svoju cenu. Sve ono što ima cenu, može postati predmetom građanskog, odnosno privrednog prava. Sam

⁶⁹ Angestellt, Lead Supply Chain, E.ON SE, Essen, Germany, dejan.gojkov@gmail.com

novac postaje roba kada ga, kao takvog pozajmimo od drugoga. To sve ima svoju logiku u prometu gde roba pa i novac imaju svoje fizičke dimenzije - gde pravni promet (negocijabilnost)⁷⁰ redovno prati i fizički prenos predmeta što omogućava njegov faktički posed. To u obligacijama nazivamo tradicijom, nužnom faktičkom komponentom, kojom se u većini pravnih područja - pa i u našem pravu, stiče pravo svojine. Transformacijom novca iz njegovog materijalizovanog pojavnog oblika, bez obzira sa ili bez unutrašnje vrednosti u skiptularni, nije suštinski izmenjena njegova prometna funkcija niti funkcija mere vrednosti, ali je izazvalo velike teorijske nedoumice oko prirode takvog bestelesnog novca.

Ne možemo međutim, negirati da se prava i obaveze mogu otuđivati, prenositi tako da umesto prvobitnog poverioca, to svojstvo pređe, redovno pravnim poslom na drugo lice.

⁷⁰ "Negotiatio" - latinska reč sa značenjem trgovine na veliko od koje očigledno potiču i francuska reč "negoce" - trgovina, "netitation" - pregovaranje, kao i italijanska reč "negozeare", "negoziante", engleska "negotiation", sa istim ili sličnim značenjem. Međutim, sa engleskim izrazom "Negotiable Instruments", treba biti oprezan u shvatanju njegovog pravnog značenja! (obična i puna prenosivost i sl.).

Interesantno je shvatanje francuskih teoretičara (Juglart, Ippolito), po kojim bi se negocijabilnost definisala kao "mogućnost prenosa hartija od vrednosti na jednostavan način bez primene onih formalnosti koje su svojstvene cesiji u građanskom pravu, pri čemu bi, na principu prekida kontinuiteta prava prijemnika sa pravom ustupioca hartije -prijemnik - bio u mogućnosti da se odbrani od prigovora trećih lica" (*Traite de Droit commercial*", Tom 7. Pariz 1991.).

U našoj pravnoj literaturi I. Jankovec usvaja za negocijabilnost reč "prometljivost" (v. Komentar ZOO u redakciji S. Perovića, Beograd 1995., str. 535), koja, na ovaj dosta efikasan način odgovara i autorovom shvatanju negocijabilnosti. Stojan Dabić, definiše negocijabilnost kao "sposobnost za promet (hartija od vrednosti)". "Sticanje zvanja brokera na finansijskom tržištu", FON, Beograd 1995., str. 95.

Razume se, da zbog bestelesne osobine, prenos prava i obaveza, ne može se provesti tradicijom, tj. telesnim prenošenjem u posed novog poverioca. Poveriocu je redovno dovoljno da ima ispravu kojom dokazuje postojanje prava i svojstvo titulara, ali je mnogo praktičnije, predmet zbog kojeg nastaje obligacioni odnos, makar to bila i "bestelesna stvar", imati u fizičkom posedu i tako, i na takvu situaciju primeniti oborljivu pretpostavku o istovetnosti posednika takve stvari i njenog titulara – vlasnika. Takva potreba je, po našem mišljenju, stvorila uslove za pronalazak koji "bestelesnoj stvari" tj. pravu i obavezama kao robi u prometu, "pozajmljuje" njen fizički oblik.⁷¹

Hartija od vrednosti tako više nije isprava koja bi služila kao pismeni dokaz o postojanju obligacionog prava i obaveze koje su toj ispravi naznačene, već je stekla novi kvalitet i funkciju. Kvalitet koji je omogućio inkorporaciju predmeta i prava u funkciji prometa time, što simbolizuje samo postojanje potraživanja u korist njenog posednika. Na ovaj način, tj. dodavanjem pravima i obavezama kao neopipljivom bestelesnom društvenom odnosu materijalnu ljušturu i telesne osobine, zadovoljila se potreba da se sva roba u pravnom prometu, opredmeti i tako maksimalno poboljša njihov promet fizičkim prenosom.

Iz izloženog proizlazi i zaključak, da je čitav proces

⁷¹ O tome vidi: Yves Gimp u svom članku: "Les aspects juridiques de la dematerialisation des valeur mobilières", Revue des sociétés, Pariz, 1984., 451, str. 18, kaže: "Hartije od vrednosti na donosioca, manje ili više slične telesnom predmetu su samo jedan ustupak štetišama koje imaju potrebu da vide jednu ispravu da bi verovali u pravnu egzistenciju svojih ovlašćenja. To predstavlja takođe jednu veštačku pogodnost koja olakšava promet putem manuelne predaje analogno onom koji se primenjuje kod pokretnih stvari."

simbolizacije egzistencije potraživanja kao bestelesne robe, oličene u inkorporaciji prava u hartije od vrednosti, služio krajnjem cilju – olakšavanju prometa takvog prava i sticanju osobina negocijabilnosti.⁷²

Povezanost fenomena negocijabilnosti za ekonomske i pravne komponente je posledica povezanosti prava i ekonomije u pravnom prometu robe. Naime, ni negocijabilnost u ulozi ekonomskog fenomena, nije konačan ekonomski cilj. Takvim se može smatrati samo prihvatanje robe u prometu u cilju sticanja profita (u privredi) ili upotrebne vrednosti (u građanskom poslu). Negocijabilnost je sredstvo da se roba što brže i lakše prisvoji - da se postane njen vlasnik ili titular drugog prava kojim se u celosti ili delimično uz pomoć robe ili na robu vrši prisvajanje određene vrednosti. To je u manjoj ili većoj meri, u zavisnosti

⁷² Uprkos ovakvom opredeljenju autora o karakteru negocijabilnosti, smatramo važnim istaći i drugačije stanovište koje negocijabilnost posmatra isključivo kao pravnu kategoriju. Naime, u engleskoj literaturi se ističe nedoslednost sadržine ovog instituta i izraza negocijabilnosti, pri čemu se ipak ostaje u okvirima njenog pravnog značenja i naročito razlikovanje od pojma transferibilnosti. I negocijabilnost i transferibilnost hartija od vrednosti su u vezi sa prometom takvih hartija i prenosa prava iz tih isprava. Transferibilnost se povezuje sa prenosom (preuzimanjem) prava koja je imao prethodnik, a negocijabilnost sa pravima naznačenim u ispravi. Samo dakle institutom negocijabilnosti, savesni sticalac može sebi pribaviti više prava nego što ih je imao njegov pravni prethodnik. Da bi se u punoj meri to ostvarilo i izbeglo ponekad mešanje instituta transferibilnosti i negocijabilnosti sugerise se korišćenje izraza "potpuna negocijabilnost" („Fully negotiable“, V. Ryder F. R. „Negotiable Instruments“, Harmondsworth, England, 1970, str. 46.).

Iako ne bez značaja, naročito u pogledu pravnog značenja izraza, ne bi se moglo negirati da i ovako shvaćena sadržina negocijabilnosti (kao pravna kategorija), služi ekonomskom cilju - kao uostalom i čitav sistem pravila građanskog i trgovinskog prava. Stvar je konvencije da li ćemo, pri tome, imati u vidu neki krajnji ili međufazni cilj, bilo da se radi o njegovom pravnom ili ekonomskom definisanju.

od prirode robe i pravnog poretka, slučaj koji važi za čitavo građansko pravo. Činjenica da se negocijabilnost povezuje sa hartijama od vrednosti govori o naročitoj potrebi da se ovaj institut nađe u ovoj grani prava i ugrađuje u njihovo karakteristično svojstvo.

Stoga, bez obzira što smo se po našem mišljenju, uz opravdano razlog opredelili za negocijabilnost kao ekonomsku kategoriju u prometu hartija od vrednosti kao specifične robe, ne smemo izgubiti iz vida, da se pravnim sredstvima "veličina" te negocijabilnosti prema pojedinim vrstama takih hartija, reguliše u meri u kojoj država to smatra potrebnim.

Sva objašnjenja teorijskog izučavanja nastanka hartija od vrednosti kao isprava bez sumnje moraju poći od robnog karaktera tog fenomena, privredne funkcije i time njegovog društvenog značaja.⁷³ Iz toga nesumnjivo proizlazi i da je inkorporacija tek uslov za ono što je osnovno, a to je negocijabilnost. U njoj je suština hartija od vrednosti.⁷⁴

Negocijabilnost kao cilj transformacije obične isprave u hartiju od vrednosti je nesumnjivo sredstvo koji olakšava

⁷³ To ističe: S. Carić "Bankarski poslovi i hartije od vrednosti" Beograd, 1981. str. 70, kada kaže: "Pomoću hartija od vrednosti se mogu zadovoljiti potrebe privrede u pogledu uzajamnih plaćanja bez dodatnih emisija novca zadovoljavaju raznovrsne funkcije kredita, postaju značajni instrumenti obezbeđenja, ... obezbeđuju robni promet bez fizičkog prisustva robe na tržištu"

....

⁷⁴ Videti o tome R. Legradić - cit delo, str. 40. Iz istih razloga ne bi se složili sa ovim autorom da "na tržištu sve treba da ima opipljivo tijelo da bi se ekonomski zakon vrijednosti mogao nesmetano odvijati" (str. 39). Naime, zakon vrednosti i promet prava kao robe, deluje i bestelesnim građanskopravnim načinom što znači da telesnost u prometu može izostati ali, izvesno na štetu bolje negocijabilnosti, a ne negocijabilnost postaviti kao uslov dejstva ekonomskih zakona.

pravni promet prava i robe u sve ubrzanijem ekonomskom razvitku koji nije mogao mimoći jedan od najznačajnijih institucija informatičkog društva⁷⁵, koncentraciju kapitala na akcijskoj osnovi (korporacione hartije od vrednosti). Naime, inkorporacija prava iz akcije prema osnovanom samostalnom pravnom poslovnom entitetu⁷⁶, sa manjom ili većom dozom negocijabilnosti (u zavisnosti, po pravilu od statutarnih akata društva), optimalan je način za koncentraciju velikih sredstava i njihovu alokaciju u najprofitabilnije svrhe. Time se sa jedne strane omogućava fiksiranje kapitala namenjenog za određene svrhe, a sa druge strane, negocijabilnost akcija omogućava njihovim vlasnicima otuđivanje prava iz takvih akcija drugima, da bi tako stečena likvidna sredstva bila upotrebljena za druge namene⁷⁷. Negocijabilnost akcija na izloženi način omogućava mobilnost kapitala koji bi inače za investitora bio teže prihvatljiv. Specifičnost akcija u odnosu na druge hartije od vrednosti jeste i činjenica da one, pored inkorporacije imovinskih, inkorporira i formalna statusna prava kao što su na primer prava upravljanja i slično. Razume se da se priroda negocijabilnosti takve hartije od

⁷⁵ Videti o tome Ilić, B., Prača, N., & Kolarski, I. (2016). Modern economic and political aspects of the new world order. *Oditor*, 2(3), 49-62. <https://doi.org/10.5937/Oditor16030491> i Ilić, B. and Prača, N., 2015. Održivi razvoj u uslovima informaciono-komunikacionih tehnologija. 2. dopunjeno izd. ed. Beograd: Etnostil, Pantić, N., Damnjanović, R., Kostić, R., (2021). Metod ekonomske analize kao deo metoda društvenih nauka. *Akcionarstvo*, 27(1), 7–26.

⁷⁶ Zekić M., Brajković B., (2022). Uloga finansijskog menadžmenta u preduzeću, *Finansijski savetnik*, Vol. 27, No. 1, str. 7-24

⁷⁷ Rstić, M., (2020), Kanali distribucije životnih i neživotnih osiguranja u sportu, *Menadžment u sportu*, Fakultet za menadžment u sportu, Vol. 11, No. 1, str. 18-22

vrednosti odnosi i na sadržinu takvih prava. Time se inkorporacija u funkciji negocijabilnosti proteže kod svih hartija od vrednosti uz mogućnost da se prema želji i potrebama emitenta, ta negocijabilnost može izraziti u većoj ili manjoj meri uz formulu - veća negocijabilnost - manja sigurnost, ali manje smetnje u prometu i obratno, ograničena negocijabilnost - veća sigurnost uz veća ograničenja u prometu.⁷⁸

Zaključak

Hartije od vrednosti sa manjom ili većom izraženošću negocijabilnosti kao jednoj od njihovih bitnih karakteristika, izražava tržišnu sposobnost njihove cirkulacije u pravnom prometu tako, da takva hartija bude predmet kupoprodaje sa vlastitom cenom koja zavisi od sadržine u prvom redu imovinskih prava iz hartije. Međutim,

⁷⁸ Opravdane su stoga sumnje nekih teoretičara o tome da li se mogu pod hartijama od vrednosti uopšte smatrati one kojima emitent potpuno zabranjuje prenos (Vidi Legradić - cit. delo str. 43.). Drugim rečima da li se takvim hartijama mogu smatrati one, kojima se samo inkorporacija i prezentacija takve hartije dovoljne da bi se takvim hartijama smatrale. Obzirom da naši propisi, koji se odnose na hartije od vrednosti kako kod opšteg zakona (ZOO), tako i posebnih koji se odnose na pojedine hartije od vrednosti, ne uvrštavaju negocijabilnost kao čisto pravnu kategoriju, to bi se po našem mišljenju moralo uzeti da se kod ispunjavanja formalno pravnih uslova, zadovoljavaju zahtevi da takva isprava bude punovažna hartija od vrednosti. Negocijabilnost, prema tome, u našem pravu se može smatrati kao ekonomska nadogradnja čiji eventualni nedostatak ne lišava karakteristike hartija od vrednosti ako ista poseduje one uslove koji se propisom traže. Primer, po kojem bi se kvalitet hartije od vrednosti negirao, npr. varantu ili ulaznicama (da i ne govorimo o legitimacionim znacima), nije po našem mišljenju u tome da su neprenosive, već da nemaju bitne sastojke za takvu ispravu i da pravo (prevoza ili gledanja utakmice) nije inkorporisano u pismenom, već je samo dokaz o zaključenom ugovoru (o usluzi i sl.).

mi smo se opredelili za negocijabilnost kao ekonomsku i pravnu kategoriju, jer je ona uslovljena pravnim sredstvima koji deluju na takvu hartiju. Zbog toga je na terenu našeg pravnog prostora moguće u definiciju hartija od vrednosti uključiti i one sa ograničenom mogućnošću cirkulacije, pa i takve, čija se cirkulacija bilo zakonom bilo voljom emitenta potpuno zabranjuje, pod uslovom naravno da takva isprava poseduje ostala svojstva koja zakon za takva ispravu traži. Drugim rečima, bez obzira na to što je ispravno zaključiti da je kod svih oblika hartija od vrednosti inkorporacija prava uslov za ekonomsku funkciju takvih hartija u prometu i da negocijabilnost svoj nastanak i funkciju duguje inkorporaciji, ne možemo u nedostatku takvog uslova kao bitnog sastojka hartije od vrednosti u zakonu, negirati postojanje takve hartije i za slučajeve kada je negocijabilnost kao ekonomska svrha izostavljena pravnim sredstvima, ne ulazeći naravno u razloge takvog opredeljenja.

Literatura

1. Juglart de M., B. Ippolito, *Traite de Droit commercial*", Tom 7. Pariz 1991.
2. Jankovec I., "Bezdokumentarne hartije od vrednosti" - "Pravo-teorija i praksa" br. 11-12/96.
3. Jankovec I., Komentar ZOO, u redakciji S. Perovića, Beograd 1995., str. 535
4. Pantić, N., Damnjanović, R., Kostić, R., (2021). Metod ekonomske analize kao deo metoda društvenih nauka. *Akcionarstvo*, 27(1), 7–26.
5. Zekić M., Brajković B., (2022). Uloga finansijskog menadžmenta u preduzeću, *Finansijski savetnik*, Vol.

- 27, No. 1, str. 7-24
6. Rstić, M., (2020), Kanali distribucije životnih i neživotnih osiguranja u sportu, Menadžment u sportu, Fakultet za menadžment u sportu, Vol. 11, No. 1, str. 18-22
 7. Dabić S., Sticanje zvanja brokera na finansijskom tržištu, FON, Beograd 1995., str. 95.
 8. Guyon Y., Les aspects juridiques de la dématérialisation des valeurs mobilières, Rev. sociétés 1984, p. 451
 9. Ryder, F. R. Negotiable Instruments. Harmondsworth, Eng.: Penguin, 1970., str. 46.
 10. Carić S. "Bankarski poslovi i hartije od vrednosti" Beograd, 1981. str. 70,
 11. Legradić R., Iz teorije vrijednosnih papira, Zagreb, 1960., str. 40.
 12. Ilić, B., Praća, N., & Kolarski, I. (2016). Modern economic and political aspects of the new world order. Oditor, 2(3), 49-62. <https://doi.org/10.5937/Oditor1603049I>
 13. Ilić, B. and Praća, N., 2015. Održivi razvoj u uslovima informaciono-komunikacionih tehnologija. 2. dopunjeno izd. ed. Beograd: Etnostil.

Dejan Gojkov

THEORETICAL ASPECTS OF NEGOTIABILITY AS A LEGAL-ECONOMIC CATEGORY

Summary

What theoretical means and methods can be used to explain the phenomenon of dematerialization of securities?

It is characteristic of securities that they represent, to a greater or lesser extent, depending on their type, transferable documents. Since these are documents that can be dematerialized, here we have tried to show the genesis of the incorporation and the consequent principles of securities that come from the application of this institute, with a consequent view of their disappearance or change as a consequence of the loss of the material holder of rights in circulation.

Key words: negotiability, market, turnover.

Datum prijema (Date received): 04.12.2022.

Datum prihvatanja (Date accepted): 11.03.2023.

NOVI KONCEPT SPOLJNE POLITIKE RUSKE FEDERACIJE

UDK: 327(470)

Pregledni rad

Rezime

Koncept spoljne politike jedne zemlje a posebno velikih sila kao što je Ruska Federacija je jedan od najglavnijih dokumenata za rad te zemlje, a naročito u oblasti spoljne politike i odbrane.

U ovo vreme izuzetno brzih i dinamičnih, čak prelomnih trenutaka svetske geopolitike, ovakav dokument izaziva posebnu pažnju. Ovo je potencirano i faktom da je Ruska Federacija jedan od osnovnih nosilaca, trenutnog, stvaranja multipolarnog sveta. Današnji direktan i prikriven sukob Republike Kine i Ruske Federacije sa „kolektivnim Zapadom“ na čelu sa SAD preko direktnog kontakta u Ukrajini i najrazličitijih ekonomskih protekcionističkih mera čini ovaj koncept još važnijim ne samo za Rusku Federaciju već i šire.

Ključne reči: koncept, spoljna politika, sukob, saradnja, nacionalni interesi, oružani sukob.

Uvod

Predsednik Ruske federacije (u daljem RF), Vladimir Vladimirović Putin je 31. marta 2023. godine, preko medija i na zvaničnim mestima, saopštio da je odobrio novu verziju Koncepta spoljne politike Ruske Federacije.

Predsednik Putin je kao razlog za izmene i ažuriranje novog

⁷⁹ Docent Žikica Bardžić, Visoka škola za menadžment i ekonomiju Kragujevac, e-mail: bardzicz@mail.ru

Koncepta spoljne politike naveo kardinalne promene u međunarodnom poretku i odnosima koji su se iz korena promenili. Sve to je imalo za potrebu, a samim tim i uslovni zahtev da se do tada važeći dokument veoma ozbiljno izmeni i prilagodi trenutnim i budućim uslovima.

Pri ovom činu je predsednik RF zamolio da se posebna pažnja posveti proširenju veza sa konstruktivnim partnerima i stvaranju uslova da neprijateljske države napuste svoju antirusku politiku.

Takođe, ministar spoljnih poslova Sergej Lavrov je dodatno precizirao da se ažurirani koncept odnosi i na najozbiljnije restrukturiranje svetske ekonomije. Kako je rekao: "Okarakterisani su glavni dugoročni trendovi međunarodnog razvoja, uključujući krizu ekonomske globalizacije, koja se donedavno odvijala po američkim pravilima. Jedan od faktora je da svetska ekonomija prolazi kroz veliko strukturno restrukturiranje i da se kreće ka novoj tehnološkoj osnovi".

Ministar Lavrov je takođe napomenuo da će, prema trenutno važećoj koncepciji, neprijateljski koraci prema RF biti oštro ugušeni. To je vidljivo iz toga da je u dokument uključen i stav o upotrebi Oružanih snaga za odbijanje ili sprečavanje napada na RF i njene saveznike.

Takođe on je napomenuo da koncept predviđa mogućnost i simetričnog i asimetričnog odgovora na neprijateljske akcije.

Prema iznetom stavu na prezentaciji dokumenta mnoge odredbe iz ažuriranog koncepta će odrediti spoljnopolitičku liniju RF u narednih četiri do šest godina. Kako je rečeno to

je urađeno da bi: „naši strani partneri, prijatelji, protivnici mogli da shvate gde ćemo da se krećemo u bliskoj budućnosti, a ne da kako neki kažu, da je ruska politika nepredvidiva“.

1. Šta je to Koncept spoljne politike Ruske federacije

Da objasnimo šta znači pojam Koncept spoljne politike Ruske federacije.

To je usvojeni dokument kojim se precizira celokupni sistem pogleda na budući sadržaj, principe i glavne pravce spoljnopolitičkog delovanja RF.

Na osnovu važećih zakonskih odredbi u RF, spoljnu politiku zemlje određuje predsednik RF, jer je on u spoljnoj politici i reprezent RF.

Ovaj dokument kao takav prati, ažurira, priprema i primenjuje Ministarstvo spoljnih poslova RF.

2. Kako se menjao koncept ruske spoljne politike

Od raspada SSSR do danas RF je imala u upotrebi pet spoljnopolitičkih koncepata, i to: 1993., 2000., 2008., 2013. i 2016. godine.

Da bi se bolje razumeo razvoj i evolucija Koncepta spoljne politike RF, od stvaranja RF, u nastavku će ukratko biti prezentovana svaka, a kroz najvažnija pitanja koja su obrađivana u konceptima.

Koncept spoljne politike Ruske Federacije iz 1993. godine

Raspadom SSSR-a 1991. godine, pojavila se potreba o uspostavljanju novih osnova spoljne politike RF. Njena osnovna postavka je bila na stvaranju novih odnosa sa bivšim sovjetskim republikama kao i sa stranim državama. Znači, osnova je bila integracija u sistem međunarodnih odnosa.

Tadašnji predsednik RF Boris Jeljcin je 23. aprila 1993. godine svojim nalogom odobrio „Osnovne odredbe koncepta spoljne politike Ruske Federacije“.

Najvažniji spoljnopolitički zadaci u dokumentu bili su:

- Očuvanje jedinstva i teritorijalnog integriteta države,
- prekid oružanih sukoba i rešavanje sukoba širom zemlje,
- da se sačuva uloga Rusije u globalnoj ravnoteži uticaja, a koja odgovara statusu velike sile,
- obezbeđenje poštovanja ljudskih prava u bliskom inostranstvu, sa akcentom na etničke Ruse i stanovništva koje govori ruski.

Kao poseban stav je potencirano da spoljnopolitička orijentacija RF treba da ima osnovu ne na ideološkim principima, već na „fundamentalnim nacionalnim interesima“.

Definisana je pravac za razvoj posebnih - specijalnih odnosa sa tri grupe zemalja, i to:

- Državama bliskog inostranstva,
- zapadnim državama, kao ekonomski moćnim i tehnološki naprednim državama i

- zemljama koje su kako je u njoj definisano „novointerijalizovane“ u regionima sveta.

Po pitanju međunarodne bezbednosti, aktivnosti su trebale da se razvijaju u dva pravca i to:

- Saradnji sa vodećim svetskim silama i zapadnim odbrambenim strukturama i ograničenju širenja naoružanja i razoružanju,
- na postizanje održivog razvoja odnosa sa SAD sa akcentom na strateško partnerstvo, a u budućnosti – na moguće savezništvo.

Koncept spoljne politike Ruske Federacije iz 2000. godine

Nakon dolaska na mesto predsednika RF, Vladimir Putin sa svojim timom je uvideo da je potrebno dograditi i unaprediti ovaj dokument. Tako da je 28. juna 2000. godine ukazom predsednika Vladimira Putina odobren novi koncept spoljne politike.

Dokumentom su pokriveno promene koje su se desile od dokumenta iz 1993. godine i ovaj koncept je doneo novu spoljnu politiku RF za 21. vek.

Na samom početku, u uvodnom delu napisano je da očekivanja povezana sa formiranjem novih ravnopravnih, obostrano korisnih partnerskih odnosa Rusije i spoljnog sveta se nisu obistinila.

U njemu se iznelo da međunarodna situacija na početku 21. veka zahteva i traži da se preispitaju prioritati ruske spoljne

politike. Pri tom je definisano da je među glavnim zadacima, pored bezbednosti zemlje i stvaranja povoljnih uslova za njen razvoj i formiranje multipolarnog sistema međunarodnih odnosa, stabilnog, pravednog i demokratskog svetskog poretka zasnovanog na univerzalno priznatim normama međunarodnog prava, uključujući pre svega i ciljeve i principe Povelje UN.

Pored navedenog definisano je da je potrebno da se:

- Stvori „pojas dobrosusedstva duž pružanja ruskih granica“,
- zaštite prava i interesa ruskih građana i sunarodnika u inostranstvu,
- promovišu pozitivni stavovi o Rusiji u svetu i
- popularizuje ruski jezik i kultura.

U njoj je pretnja nacionalnim interesima Rusije nazvana „trend ka stvaranju unipolarne strukture sveta pod ekonomskom i vojnom dominacijom Sjedinjenih Država“, ulaganje u zapadne institucije i forume ograničenog sastava u rešavanju pitanja međunarodne bezbednosti, ulaganje u zapadne institucije i forume ograničenog sastava i slabljenje uloge Saveta bezbednosti UN.

Takođe u njoj je deklarirana spremnost RF da prevaziđe značajne teškoće u odnosima sa SAD i da sačuva infrastrukturu rusko-američke saradnje.

U posebnom delu je objašnjen stav o jačanju Unije Belorusije i Rusije kao najvišeg oblika integracije dve suverene države. Ono što je najvažnije reći o ovom dokumentu to je da je on u doktrinarnom smislu, postao osnova za sve naredne

dokumente koji su doneseni 2008., 2013. i 2016. godine.

Koncept spoljne politike Ruske Federacije iz 2008. godine

Ovaj dokument je donet u vreme kada je predsednik RF bio Dmitrij Medvedev. On je 15. jula 2008. godine, potpisao novi koncept spoljne politike RF.

U preambuli ovog dokumenta je navedeno, da se sa ovim dokumentom dopunjuju i dalje unapređuju odredbe Koncepta iz 2000. godine.

U njemu je po prvi put najavljen viševektorski pristup kao karakteristika ruske spoljne politike.

Kao glavni zadatak u ovom dokumentu je bilo definisano stvaranje povoljnih spoljnih uslova za modernizaciju zemlje. U ovom dokumentu su se definisali faktori koji bi RF omogućavali odgovarajuće mesto u svetu, a to su:

- Stabilan privredni rast,
- dalje političke transformacije,
- prevazilaženje resursno-sirovinske orijentacije privrede i njeno prebacivanje na inovativni put razvoja.

U ovom dokumentu se prvi put pojavljuju informacije u smislu da „Zapad“ može da izgubi monopol na procese globalizacije.

Takođe i to da ovaj proces inicira intenziviranje politike zapadnih država sa ciljem da se obuzda Rusija.

Glavne pretnje međunarodnoj bezbednosti su:

- Nepoštovanje i nepoznavanje osnovnih principa međunarodnog prava od strane pojedinih država,
- pokušaji omalovažavanja uloge suverene države kao temeljnog elementa međunarodnih odnosa i
- podela zemalja na kategorije, a koje imaju različit nivo prava i obaveza u međunarodnom pogledu.

U ovom Konceptu se prvi put, pojavljuje i definiše interes Ruske Federacije u evroazijskim integracijama u okviru EvrAzEZ i Carinske unije.

Takođe u njemu je Ruska Federacija definisana kao najveća evroazijska sila.

Koncept spoljne politike Ruske Federacije iz 2013. godine

Vladimir Putin kao novi predsednik RF je 12. februara 2013. odobrio i potpisao novu verziju Koncepta spoljne politike Ruske Federacije.

Za ovaj Koncept je važno reći da nije doneo neke kardinalne promene u odnosu na koncept iz 2008. godine.

U ovom Konceptu je po prvi put iskazan i definisan pojam za primenu međunarodne politike ili soft power. U njemu se on definiše kao „sveobuhvatan alat za rešavanje spoljopolitičkih problema zasnovan na sposobnostima civilnog društva, informacionih i komunikacionih, humanitarnih i drugih metoda i tehnologija alternativnih klasičnoj diplomatiji“.

Takođe u njemu se iznosi stav da u novom sistemu

međunarodnih odnosa, koji su zahvaćeni globalnom finansijskom i ekonomskom krizom, Zapad gubi dominantnu ulogu i u politici i u ekonomiji. Potencijal za snagu i razvoj pomera se ka „istoku“, a pre svega u azijsko-pacifički region. U isto vreme vojno-politički savezi više ne mogu da pruže odgovarajući odgovor savremenim prekograničnim izazovima i pretnjama. Dotadašnje pristupe rešavanju problema koji su postali neadekvatni, trebalo bi da zameni mrežna diplomatija zasnovana na „fleksibilnim oblicima učešća u multilateralnim strukturama u cilju efikasnog traženja rešenja za zajedničke probleme“.

U njemu su definisani rizici od destruktivne upotrebe koncepta „meke moći“ i ljudskih prava u cilju političkog pritiska na suverene države i mešanja u njihove unutrašnje stvari. Tako da su jedna od pretnji međunarodnoj bezbednosti, bili pokušaji da se krize regulišu upotrebom jednostranih sankcionih pritisaka i drugih mera sile koje su donošene jednostrano i van okvira Saveta bezbednosti UN. U ovom dokumentu je po prvi put posebno definisan stav o potrebi promocije uključivanja Ukrajine u procese dubinske integracije.

Koncept spoljne politike Ruske Federacije iz 2016. godine

Ovo je poslednji Koncept koji je proglašen 30. novembra 2016. od strane predsednika RF Vladimira Putina.

U ovom konceptu se definišu dva nova spoljnopolitička

zadatka:

- Jačanje pozicije Rusije kao jednog od uticajnih centara savremenog sveta i
- jačanje pozicija ruskih medija i masovnih komunikacija u globalnom informacionom prostoru.

On je obnarodovao fakt da postoji veoma ozbiljna kriza u odnosima Rusije i zapadnih država, a koja je izazvana geopolitičkom ekspanzijom SAD, NATO-a i Evropske unije.

U njemu se izražava stav da, zadržavajući interes za konstruktivnu saradnju sa Sjedinjenim Državama, RF „ne priznaje eksteritorijalno vršenje svoje jurisdikcije od strane Sjedinjenih Država van okvira međunarodnog prava, i ne prihvata pokušaje da izvrši vojne, političke, ekonomske ili drugi pritiske, kao i da zadržava pravo da oštro odgovori na neprijateljske akcije“.

Po regionalnim pitanjima u Konceptu se po prvi put definiše stav o potrebi političkog rešenja u Siriji, kao i očuvanja jedinstva, nezavisnosti i teritorijalnog integriteta ove zemlje. U njemu se posebno govori o krizi u Ukrajini. Tako da je navedeno da je Rusija, u saradnji sa svim zainteresovanim državama i međunarodnim strukturama, spremna da uloži napore za političko-diplomatsko rešenje unutarukrajinskog sukoba.

3. Struktura i sadržaj Koncepta iz 2023. godine

Novousvojeni Koncept spoljne politike Ruske Federacije je podeljen u šest poglavlja, sa podpoglavljima i ima ukupno 76.

tačaka.

Struktura Koncepta je sledeća:

I. Opšte odredbe

II. Savremeni svet: Glavni trendovi i perspektive razvoja

III. Nacionalni interesi Ruske Federacije u spoljnopolitičkoj sferi, strateški ciljevi i glavni ciljevi spoljne politike Ruske Federacije

IV. Prioritetni pravci spoljne politike Ruske Federacije

Oblikovanje pravednog i održivog svetskog poretka

Vladavina prava u međunarodnim odnosima

Jačanje međunarodnog mira i bezbednosti

Zaštita životne sredine i globalno zdravlje

Međunarodna humanitarna saradnja

Informaciona podrška spoljnopolitičkim aktivnostima Ruske Federacije

V. Regionalni pravci spoljne politike Ruske Federacije

Bliže okruženje

Artik

Evroazijski kontinent

Narodna Republika Kina, Republika Indija

Azijsko-pacifičko područje

Islamski svet

Afrika

Latinska Amerika i Karibi

Evropski region

SAD i druge anglosaksonske države

Antartik

VI. Formiranje i sprovođenje spoljne politike Ruske Federacije

Imajući u vidu prostor za ovaj članak u predstavljanju sadržaja Koncepta, biće detaljno prikazane samo neke od tačaka koje čine osnovu i karakteristike koncepta.

Za čitanje ostalog sadržaja Koncepta, čitaoci mogu da se obrate na sajt <http://kremlin.ru/events/president/news/70811>.

Takođe podebljana sliva van naslva ukazuju na deo teksta ili podtačke koje su značajne za razumevanje koncepta. U slova u italiku su komentar autora.

Prikaz najvažnijih delova Koncepta spoljne politike Ruske Federacije

I. Opšte odredbe

Ovaj deo se sastoji od šest tačaka u kojima su dati stavovi, razlozi, uslovi za stvaranje i obnarodovanje Koncepta spoljne politike RF.

Posebno je važno da se shvati pogled rukovodstva RF na to šta je njihova zemlja, koja je istorija i istorijska uloga RF i današnji položaj RF kao, trenutno, jedne od dve nuklearne velesile.

1. Ovaj koncept je dokument strateškog planiranja i predstavlja sistem pogleda na nacionalne interese Ruske Federacije u spoljnopolitičkoj sferi, osnovne principe, strateške ciljeve, glavne zadatke i prioritetne oblasti spoljne politike Ruske Federacije.

2. Pravni osnov ovog koncepta je Ustav Ruske Federacije, opštepriznati principi i norme međunarodnog prava, međunarodni ugovori Ruske Federacije, savezni zakoni i

drugi regulatorni pravni akti Ruske Federacije koji regulišu aktivnosti savezne vlade i organa iz oblasti spoljne politike.

3. Ovaj koncept precizira određene odredbe Strategije nacionalne bezbednosti Ruske Federacije, uzima u obzir glavne odredbe drugih dokumenata strateškog planiranja koji utiču na sferu međunarodnih odnosa.

4. Više od hiljadu godina iskustva nezavisne državnosti, kulturno nasleđe prethodne epohe, duboke istorijske veze sa tradicionalnom evropskom kulturom i drugim kulturama Evroazije, sposobnost razvijana tokom mnogo vekova da se obezbedi harmoničan suživot različitih naroda, etničkih, verskih i jezičkih grupa na zajedničkoj teritoriji određuju poseban položaj Rusije kao izvorne države-civilizacije, ogromne evroazijske i evro-pacifičke sile koja je okupljala ruski narod i druge narode koji čine kulturnu i civilizacijsku zajednicu ruskog sveta.

5. Mesto Rusije u svetu određuju njeni značajni resursi u svim sferama života, njen status stalne članice Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija (UN), članice vodećih međudržavnih organizacija i udruženja, jedne od dve najveće nuklearne sile, država naslednica Saveza SSR. Rusija, uzimajući u obzir svoj odlučujući doprinos pobedi u Drugom svetskom ratu, kao i svoju aktivnu ulogu u stvaranju modernog sistema međunarodnih odnosa i eliminaciji svetskog sistema kolonijalizma, deluje kao jedan od suverenih centara svetskog razvoja i obavlja istorijski jedinstvenu misiju održavanja globalne ravnoteže snaga i izgradnje multipolarnog međunarodnog sistema, obezbeđujući uslove za miran, progresivan razvoj

čovečanstva na osnovu objedinjujuće i konstruktivne agende.

6. Rusija vodi nezavisan i viševektorski spoljnopolitički kurs koji diktiraju njeni nacionalni interesi i svest o svojoj posebnoj odgovornosti za održavanje mira i bezbednosti na globalnom i regionalnom nivou. Spoljna politika Rusije je miroljubiva, otvorena, predvidljiva, dosledna, pragmatična, zasnovana na poštovanju opštepriznatih principa i normi međunarodnog prava i želji za ravnopravnom međunarodnom saradnjom u cilju rešavanja zajedničkih problema i promovisanja zajedničkih interesa. Odnos Rusije prema drugim državama i međudržavnim udruženjima određen je konstruktivnom, neutralnom ili neprijateljskom prirodom njihove politike prema Ruskoj Federaciji.

II. Savremeni svet: glavni trendovi i perspektive razvoja

U drugoj glavi se daje pogled na svet sa akcentom na stvaranju multipolarnog sveta i ozbiljne krize ekonomske globalizacije kao i prikryeno napuštanje koncepta jedne svetske valute odnosno dedolarizacije.

Posebno se u tački 13. apostrofiraju SAD i kako se nazivaju „njeni sateliti“ kao oni koji pokušavaju da nanesu što veću štetu RF, a u krajnjem i da je raskomadaju. I pored toga RF ne smatra sebe neprijateljem „zapadne zajednice“ i očekuje da ona shvati svu besmislenost sadašnje konfrontacije.

7. Čovečanstvo prolazi kroz eru revolucionarnih promena. Formiranje pravednijeg, multipolarnog sveta se nastavlja. Neravnotežni model svetskog razvoja, koji je vekovima obezbeđivao nadmašujući ekonomski rast kolonijalnih sila

prisvajanjem resursa zavisnih teritorija i država u Aziji, Africi i zapadnoj hemisferi, nepovratno postaje prošlost. Jača se suverenitet i povećavaju se konkurentske mogućnosti nezapadnih svetskih sila i regionalnih lidera. Strukturno prestrukturiranje svetske privrede, njen prelazak na novu tehnološku osnovu (uključujući uvođenje tehnologija veštačke inteligencije, najnovijih informaciono-komunikacionih, energetskih, bioloških tehnologija i nanotehnologija), rast nacionalne samosvesti, kulturne i civilizacijske raznolikosti i drugi objektivni faktori ubrzavaju procese preraspodele razvojnog potencijala u korist novih centara ekonomskog rasta i geopolitičkog uticaja, doprinose demokratizaciji međunarodnih odnosa.

8. Tekuće, generalno povoljne promene, međutim, izazivaju odbacivanje kod jednog broja država, naviknutih da razmišljaju po logici globalne dominacije i neokolonijalizma. Oni odbijaju da priznaju realnost multipolarnog sveta i da se na osnovu toga dogovore oko parametara i principa svetskog poretka. Nastoji se obuzdati prirodni tok istorije, eliminisati konkurenti u vojno-političkoj i ekonomskoj sferi, suzbiti neslaganje. Koristi se širok spektar nezakonitih sredstava i metoda, uključujući upotrebu prinudnih mera (sankcija) zaobilazeći Savet bezbednosti UN, izazivanje državnih udara, oružane sukobe, pretnje, ucene, manipulaciju svešću pojedinih društvenih grupa i čitavih naroda, ofanzivne i subverzivne operacije u informacionom prostoru. Uobičajeni oblik mešanja u unutrašnje stvari suverenih država postalo je nametanje destruktivnih neoliberalnih ideoloških stavova koji su u suprotnosti sa tradicionalnim

duhovnim i moralnim vrednostima. Kao rezultat toga, destruktivni uticaj se proteže na sve sfere međunarodnih odnosa.

9. Vršiti se ozbiljan pritisak na UN i druge multilateralne institucije, čija je namena platforme za koordinaciju interesa vodećih sila veštački obezvređena. Međunarodni pravni sistem se ispituje na snagu: uska grupa država nastoji da ga zameni konceptom svetskog poretka zasnovanog na pravilima (nametanje pravila, standarda i normi u čijem razvoju ravnopravno učestvuju sve zainteresovane države) nije bilo obezbeđeno. Postaje teže razviti kolektivne odgovore na transnacionalne izazove i pretnje, kao što su ilegalna trgovina oružjem, širenje oružja za masovno uništenje i sredstva njegove isporuke, opasni patogeni i zarazne bolesti, upotreba informacionih i komunikacionih tehnologija u nezakonite svrhe, međunarodni terorizam, ilegalni promet opojnih droga, psihotropnih supstanci i njihovih prekursora, transnacionalni organizovani kriminal i korupcija, prirodne katastrofe i katastrofe izazvane ljudskim faktorom, ilegalne migracije, degradacija životne sredine. Dolazi do degradacije kulture dijaloga u međunarodnoj sferi, opada efikasnost diplomatije kao sredstva za mirno rešavanje sporova. Postoji akutni nedostatak poverenja i predvidljivosti u međunarodnim poslovima.

10. Kriza ekonomske globalizacije se pojačava. Postojeći problemi, uključujući na energetsom tržištu i u finansijskom sektoru, uzrokovani su degradacijom mnogih dosadašnjih modela i instrumenata razvoja, neodgovornim

makroekonomskim odlukama (uključujući nekontrolisanu emisiju i akumulaciju neobezbeđenih dugova), nezakonitim jednostranim restriktivnim merama i neloyalnom konkurencijom. Zloupotreba pojedinih država njihovim dominantnim položajem u pojedinim oblastima povećava procese fragmentacije svetske privrede i nejednakosti u razvoju država. Šire se novi nacionalni i prekogranični platni sistemi, raste interesovanje za nove međunarodne rezervne valute, stvaraju se preduslovi za diversifikaciju mehanizama međunarodne ekonomske saradnje.

11. Uloga faktora sile u međunarodnim odnosima raste, a konflikti prostor se širi u nizu strateški važnih regiona. Destabilizujuća izgradnja i modernizacija ofanzivnih vojnih potencijala, rušenje sistema ugovora o kontroli naoružanja podrivaju stratešku stabilnost. Upotreba vojne sile uz kršenje međunarodnog prava, razvoj svemira i informacionog prostora kao novih oblasti vojnih operacija, brisanje granice između vojnih i nevojnih sredstava međudržavne konfrontacije, zaoštavanje hroničnih oružanih sukoba u broj regiona povećava pretnju globalnoj bezbednosti, povećava rizike od sukoba između velikih država, uključujući i one koje uključuju nuklearne sile, povećavaju verovatnoću da takvi sukobi eskaliraju i eskaliraju u lokalni, regionalni ili globalni rat.

12. Prirodan odgovor na krizu svetskog poretka je jačanje saradnje između država koje su izložene spoljnom pritisku. Aktivira se formiranje regionalnih i transregionalnih mehanizama za ekonomsku integraciju i interakciju u različitim oblastima, stvaranje višeformatnih partnerstava

za rešavanje zajedničkih problema. Preduzimaju se i drugi (uključujući jednostrane) korake za zaštitu vitalnih nacionalnih interesa. Visok stepen međuzavisnosti, globalni obim i transnacionalna priroda izazova i pretnji ograničavaju mogućnosti obezbeđenja bezbednosti, stabilnosti i prosperiteta pojedinih država, vojno-političkih i trgovinsko-ekonomskih unija. Samo objedinjavanje potencijala i savesnih napora celokupne međunarodne zajednice na bazi ravnoteže snaga i interesa može obezbediti efikasno rešavanje brojnih problema našeg vremena, miran progresivni razvoj velikih i malih država i čovečanstva kao celine.

13. Smatrajući jačanje Rusije kao jednog od vodećih centara razvoja savremenog sveta, i njenu nezavisnu spoljnu politiku pretnjom zapadnoj hegemoniji, Sjedinjene Američke Države (SAD) i njeni sateliti iskoristili su mere koje je preduzela Ruska Federacija da zaštite svoje vitalne interese u ukrajinskom pravcu kao izgovor za zaoštavanje višegodišnje antiruske politike i pokrenuo novu vrstu hibridnog rata. Ona ima za cilj da oslabi Rusiju na svaki mogući način, uključujući podrivanje njene kreativne civilizacijske uloge, moći, ekonomskih i tehnoloških mogućnosti, ograničavanje njenog suvereniteta u spoljnoj i unutrašnjoj politici i uništavanje teritorijalnog integriteta. Ovaj kurs Zapada je dobio sveobuhvatan karakter i fiksiran je na doktrinarnom nivou. To nije bio izbor Ruske Federacije. Rusija sebe ne smatra neprijateljem Zapada, ne izoluje se od njega, nema neprijateljske namere prema njemu i

očekuje da će u budućnosti države koje pripadaju zapadnoj zajednici shvatiti besmislenost svoje konfrontacione politike i hegemonističkih ambicija, uzeti u obzir složene realnosti multipolarnog sveta i vratiti se pragmatičnoj interakciji sa Rusijom, rukovodeći se principima suverene jednakosti i poštovanja interesa jednih drugih. Na osnovu toga, Ruska Federacija je spremna za dijalog i saradnju.

14. Kao odgovor na neprijateljske akcije Zapada, Rusija namerava da brani svoje pravo na postojanje i slobodan razvoj svim raspoloživim sredstvima. Ruska Federacija će svoju kreativnu energiju koncentrisati na geografske vektore svoje spoljne politike, koji imaju očigledne izgledne u smislu proširenja obostrano korisne međunarodne saradnje. Većina čovečanstva je zainteresovana za konstruktivne odnose sa Rusijom i jačanje njene pozicije na međunarodnoj areni kao uticajne svetske sile koja daje odlučujući doprinos očuvanju globalne bezbednosti i obezbeđivanju mirnog razvoja država. Ovo otvara široke mogućnosti za uspešno delovanje Ruske Federacije na međunarodnoj areni.

III. Nacionalni interesi Ruske Federacije u spoljnopolitičkoj sferi, strateški ciljevi i glavni ciljevi spoljne politike Ruske Federacije

U ovom delu Koncepta pobrojani su nacionalni interesi RF u spoljnopolitičkoj sferi kao potrebne aktivnosti da bi se postigli nabrojani strateški ciljevi.

15. Uzimajući u obzir dugoročne trendove razvoja situacije u svetu, nacionalni interesi Ruske Federacije u

spoljnopolitičkoj sferi su:

- 1) zaštita ustavnog poretka, suvereniteta, nezavisnosti, državnog i teritorijalnog integriteta Ruske Federacije od destruktivnog stranog uticaja;
- 2) održavanje strateške stabilnosti, jačanje međunarodnog mira i bezbednosti;
- 3) jačanje pravnih osnova međunarodnih odnosa;
- 4) zaštita prava, sloboda i legitimnih interesa ruskih državljana i zaštita ruskih organizacija od stranih protivpravnih nasrtaja;
- 5) razvoj bezbednog informacionog prostora, zaštita ruskog društva od destruktivnog stranog informacionog i psihološkog uticaja;
- 6) spasavanje naroda Rusije, razvoj ljudskih potencijala, poboljšanje kvaliteta života i blagostanja građana;
- 7) promovisanje održivog razvoja ruske privrede na novoj tehnološkoj osnovi;
- 8) jačanje tradicionalnih ruskih duhovnih i moralnih vrednosti, očuvanje kulturno-istorijskog nasleđa višenacionalnog naroda Ruske Federacije;
- 9) zaštita životne sredine, očuvanje prirodnih resursa i racionalno korišćenje prirodnih resursa, prilagođavanje klimatskim promenama.

16. Na osnovu nacionalnih interesa i strateških nacionalnih prioriteta Ruske Federacije, spoljnopolitičke aktivnosti države usmerene su na postizanje sledećih strateških ciljeva:

- 1) obezbeđivanje bezbednosti Ruske Federacije, njenog suvereniteta u svim sferama i teritorijalnog integriteta;

- 2) stvaranje povoljnih spoljnih uslova za razvoj Rusije;
- 3) jačanje pozicija Ruske Federacije kao jednog od odgovornih, uticajnih i nezavisnih centara savremenog sveta.

17. Ostvarivanje strateških ciljeva spoljne politike Ruske Federacije vrši se obavljanjem sledećih glavnih zadataka:

- 1) formiranje pravednog i održivog svetskog poretka;
- 2) održavanje međunarodnog mira i bezbednosti, strateške stabilnosti, obezbeđenje mirnog suživota i progresivnog razvoja država i naroda;
- 3) pomoć u razvoju efikasnih kompleksnih odgovora međunarodne zajednice na zajedničke izazove i pretnje, uključujući regionalne sukobe i krize;
- 4) razvoj obostrano korisne i ravnopravne saradnje sa konstruktivno orijentisanim stranim državama i njihovim udruženjima, obezbeđujući da se ruski interesi uzmu u obzir korišćenjem mehanizama multilateralne diplomatije;
- 5) suzbijanje antiruskih aktivnosti stranih država i njihovih udruženja, stvaranje uslova za prestanak takvog delovanja;
- 6) formiranje dobrosusedskih odnosa sa susednim državama, pomoć u sprečavanju nastanka i otklanjanju žarišta napetosti i sukoba na njihovoj teritoriji;
- 7) pružanje podrške saveznicima i partnerima Rusije u promovisanju zajedničkih interesa, obezbeđivanju njihove bezbednosti i održivog razvoja, bez obzira na to da li saveznici i partneri dobijaju međunarodno priznanje i njihovo članstvo u međunarodnim organizacijama;
- 8) otkrivanje i jačanje potencijala multilateralnih

regionalnih udruženja i integracionih struktura uz učešće Rusije;

9) jačanje pozicije Rusije u svetskoj ekonomiji, postizanje nacionalnih razvojnih ciljeva Ruske Federacije, obezbeđenje ekonomske bezbednosti, ostvarivanje ekonomskog potencijala države;

10) obezbeđivanje interesa Rusije u Svetskom okeanu, kosmosu i vazдушnom prostoru;

11) formiranje objektivne percepcije Rusije u inostranstvu, jačanje njene pozicije u globalnom informacionom prostoru;

12) jačanje značaja Rusije u globalnom humanitarnom prostoru, jačanje pozicije ruskog jezika u svetu, unapređenje očuvanja istorijske istine i sećanja na ulogu Rusije u svetskoj istoriji u inostranstvu;

13) sveobuhvatna efikasna zaštita prava, sloboda i legitimnih interesa ruskih građana i organizacija u inostranstvu;

14) razvijanje odnosa sa sunarodnicima koji žive u inostranstvu i pružanje im sveobuhvatne podrške u ostvarivanju njihovih prava, obezbeđivanju zaštite njihovih interesa i očuvanju sveruskog kulturnog identiteta.

V. Regionalni pravci spoljne politike Ruske Federacije

U ovom delu su pojedinačno date aktivnosti i pravci delovanja spoljne politike RF prema regionima u svetu.

Naime, svet je podeljen na regione i to tako da se podela po regionima poklapa sa interesnim sferama spoljne politike RF.

Bliže okruženje

49. Najvažniji za bezbednost, stabilnost, teritorijalni integritet i društveno-ekonomski razvoj Rusije, jačanje njene pozicije kao jednog od uticajnih suverenih centara svetskog razvoja i civilizacije su obezbeđivanje stabilnih dugoročnih dobrosusedskih odnosa i udruživanje potencijala u različitim oblastima sa državama članicama ZND i drugim susednim državama povezanim sa Rusijom vekovnim tradicijama zajedničke državnosti, dubokom međuzavisnošću u različitim oblastima, zajedničkim jezikom, bliskim kulturama. U cilju daljeg transformisanja bliskog inostranstva u zonu mira, dobrosusedstva, održivog razvoja i prosperiteta, Ruska Federacija namerava da prioritetnu pažnju posveti:

1) sprečavanje i rešavanje oružanih sukoba, unapređenje međudržavnih odnosa i obezbeđenje stabilnosti u bliskom inostranstvu, uključujući suzbijanje inspirativnih „obojenih revolucija“ i drugih pokušaja mešanja u unutrašnje stvari saveznika i partnera Rusije;

2) obezbeđivanje garantovane zaštite Rusije, njenih saveznika i partnera u svakom razvoju vojno-političke situacije u svetu, jačanje regionalnog sistema bezbednosti zasnovanog na principu nedeljivosti bezbednosti i ključne uloge Rusije u održavanju i jačanju regionalnog bezbednost, komplementarnost države Unije, ODKB i drugih formata interakcije između Rusije i njenih saveznika i partnera u oblasti odbrane i

bezbednosti;

3) suzbijanje razmeštanja ili jačanja vojne infrastrukture neprijateljskih država i drugih pretnji bezbednosti Rusije u bliskom inostranstvu;

4) produbljivanje integracionih procesa koji zadovoljavaju interese Rusije, strateške interakcije sa Republikom Belorusijom, jačanje sistema obostrano korisne sveobuhvatne multilateralne saradnje zasnovane na konjugaciji potencijala ZND i EAEU, kao i razvoj dodatnih multilateralnih formata, uključujući mehanizam interakcije između Rusije i država centralnoazijskog regiona;

5) dugoročno formiranje integrisanog ekonomskog i političkog prostora u Evroaziji;

6) sprečavanje i suzbijanje neprijateljskih dejstava stranih država i njihovih udruženja, izazivanja dezintegracionih procesa u bliskom inostranstvu i stvaranja prepreka ostvarivanju suverenog prava saveznika i partnera Rusije na produbljivanje sveobuhvatne saradnje sa njom;

7) da iskoristi ekonomski potencijal dobrosusedstva, pre svega sa državama članicama EAEU i državama zainteresovanim za razvoj ekonomskih odnosa sa Rusijom, u cilju formiranja šire integracione konture u Evroaziji;

8) sveobuhvatna podrška Republici Abhaziji, Republici Južnoj Osetiji, pomoć u sprovođenju dobrovoljnog izbora zasnovanog na međunarodnom pravu naroda ovih država u korist produbljivanja integracije sa Rusijom;

9) jačanje saradnje u zoni Kaspijskog mora, na osnovu isključive nadležnosti pet kaspiskih država u rešavanju svih pitanja u vezi sa ovim regionom.

Artik

50. Rusija nastoji da održi mir i stabilnost, poveća održivost životne sredine, smanji nivo pretnji nacionalnoj bezbednosti na Arktiku, obezbedi povoljne međunarodne uslove za društveno-ekonomski razvoj arktičke zone Ruske Federacije (uključujući zaštitu izvorno stanište i tradicionalni način života starosedelaca koji žive u ovoj zoni), kao i za razvoj Severnog morskog puta kao konkurentne nacionalne transportne arterije sa mogućnošću njenog međunarodnog korišćenja za transport između Evrope i Azije. U tom cilju, Ruska Federacija namerava da da prioritet:

1) Mirnom rešavanju međunarodnih pitanja u vezi sa Arktikom, na osnovu posebne odgovornosti arktičkih država za održivi razvoj regiona i dovoljnosti Konvencije Ujedinjenih nacija o pravu mora od 10. decembra 1982. koja reguliše međudržavne odnose u Arktičkom okeanu (uključujući zaštitu morske sredine i razgraničenje pomorskih prostora);

2) neutralisanje kursa neprijateljskih država ka militarizaciji regiona i ograničavanje mogućnosti Rusije da ostvaruje svoja suverena prava u arktičkoj zoni Ruske Federacije;

3) obezbeđivanje nepromenljivosti istorijski uspostavljenog međunarodno-pravnog režima unutrašnjih morskih voda Ruske Federacije;

4) uspostavljanje uzajamno korisne saradnje sa nearktičkim državama koje vode konstruktivnu politiku prema Rusiji i zainteresovane za međunarodne aktivnosti na Arktiku, uključujući razvoj infrastrukture Severnog morskog puta.

Evroazijski kontinent

Narodna Republika Kina, Republika Indija

51. Od posebnog značaja za postizanje strateških ciljeva i ispunjavanje glavnih zadataka spoljne politike Ruske Federacije je sveobuhvatno produbljivanje veza i koordinacije sa prijateljskim suverenim globalnim centrima moći i razvoja koji se nalaze na evroazijskom kontinentu i koji su posvećeni pristupima koji se suštinski poklapaju sa ruskim pristupima budućem svetskom poretku i rešavanju ključnih pitanja svetske politike.

52. Rusija ima za cilj dalje jačanje sveobuhvatnog partnerstva i strateške saradnje sa Narodnom Republikom Kinom i daje prioritet razvoju obostrano korisne saradnje u svim oblastima, pružanju međusobne pomoći i jačanju koordinacije na međunarodnoj areni u interesu obezbeđenja bezbednosti, stabilnosti, održivog razvoja na globalnom i regionalnom nivou kako u Evroaziji tako i u drugim delovima sveta.

53. Rusija će nastaviti da gradi posebno privilegovano strateško partnerstvo sa Republikom Indijom kako bi podigla nivo i proširila interakciju u svim oblastima na

obostrano korisnoj osnovi i posvetila posebnu pažnju povećanju obima bilateralne trgovine, investicija i tehnološkog razvoja i veza obezbeđujući njihov otpor destruktivnim akcijama neprijateljskih država i njihovih udruženja.

54. Rusija nastoji da transformiše Evroaziju u jedinstveni svekontinentalni prostor mira, stabilnosti, međusobnog poverenja, razvoja i prosperiteta. Postizanje ovog cilja uključuje:

1) svestrano jačanje potencijala i uloge ŠOS u obezbeđivanju bezbednosti u Evroaziji i promovisanju njenog održivog razvoja unapređenjem aktivnosti Organizacije, uzimajući u obzir savremene geopolitičke realnosti;

2) formiranje široke integracione konture - Velikog evroazijskog partnerstva - kombinovanjem potencijala svih država, regionalnih organizacija i asocijacija Evroazije zasnovanih na EAEU, ŠOS i Asocijaciji nacija Jugoistočne Azije (ASEAN), uparujući razvoj planovima EAEU i kineske inicijative „Jedan pojas - jedan put“ uz zadržavanje mogućnosti učešća u ovom partnerstvu svih zainteresovanih država i multilateralnih asocijacija evroazijskog kontinenta i, kao rezultat, formiranje mreže partnerskih organizacija u Evroazija;

3) jačanje ekonomske i transportne povezanosti Evroazije, uključujući to kroz modernizaciju i povećanje kapaciteta Bajkalsko-Amurske i Transsibirske železnice, brzo pokretanje međunarodnog transportnog koridora „Sever - Jug“, poboljšanje infrastrukture

međunarodnog transportnog koridora „Evropa - Zapadna Kina”, Kaspijski i Crnomorski region, Severni morski put, stvaranje razvojnih zona i ekonomskih koridora u Evroaziji, uključujući ekonomski koridor Rusija-Mongolija-Kina, kao i izgradnja regionalne saradnje u oblasti digitalnog razvoja i formiranje energetske partnerstva;

4) rešavanje situacije u Avganistanu, promovisanje njegovog formiranja kao suverene, mirne, neutralne države sa stabilnom ekonomijom i političkim sistemom koji zadovoljava interese svih etničkih grupa koje ga naseljavaju, što će otvoriti izglede za integraciju Avganistana u evroazijski prostor saradnje.

Azijsko-pacifičko područje

55. S obzirom na dinamički rastući višestruki potencijal azijsko-pacifičkog regiona, Ruska Federacija namerava da da prioritet:

1) Izgradnja saradnje u oblasti ekonomije, bezbednosti, humanitarne sfere i drugim sferama sa državama regiona i ASEAN-a;

2) da promoviše formiranje u regionu sveobuhvatne, otvorene, nedeljive, transparentne, multilateralne i ravnopravne bezbednosne arhitekture i uzajamno korisne saradnje na kolektivnoj vanblokovskoj osnovi, kao i da iskoristi potencijal regiona u cilju formiranja velikog evroazijskog partnerstva;

3) podsticati konstruktivan nepolitizovan dijalog i

međudržavnu interakciju u različitim oblastima, uključujući korišćenje mogućnosti foruma Azijsko-pacifičke ekonomske saradnje;

4) suzbijanje pokušaja podrivanja regionalnog sistema multilateralnih asocijacija stvorenih oko ASEAN-a u oblasti bezbednosti i razvoja, zasnovanog na principima konsenzusa i ravnopravnosti njegovih učesnika;

5) razvoj široke međunarodne saradnje u interesu suprotstavljanja politici koja ima za cilj povlačenje linija podele u regionu.

Islamski svet

56. Države prijateljske islamske civilizacije, koje u realnostima multipolarnog sveta imaju široke izgleda da postanu nezavisni centar svetskog razvoja, postaju sve traženiji i pouzdaniji partneri Rusije u pitanjima obezbeđenja bezbednosti, stabilnost, i rešavanje ekonomskih problema na globalnom i regionalnom nivou. Rusija nastoji da ojača sveobuhvatnu uzajamno korisnu saradnju sa državama članicama Organizacije islamske saradnje, poštujući njihove društveno-političke strukture i tradicionalne duhovne i moralne vrednosti. U tom cilju, Ruska Federacija namerava da da prioritet:

1) razvoj sveobuhvatne i poverljive interakcije sa Islamskom Republikom Iran, sveobuhvatnu podršku Sirijskoj Arapskoj Republici, kao i produbljivanje višestrukog obostrano korisnog partnerstva sa Republikom Turskom, Kraljevinom Saudijskom

Arabijom, Arapskom Republikom Egipat i drugim državama članicama Organizacije islamske saradnje, uzimajući u obzir stepen svog suvereniteta i konstruktivnosti svoje politike prema Ruskoj Federaciji;

2) formiranje na Bliskom istoku i severnoj Africi stabilne sveobuhvatne arhitekture regionalne bezbednosti i saradnje zasnovane na udruživanju potencijala svih država i međudržavnih asocijacija regiona, uključujući Ligu arapskih država i Savet za saradnju arapskih država Zaliva. Rusija namerava da aktivno saraduje sa svim zainteresovanim državama i međudržavnim udruženjima u cilju sprovođenja ruskog koncepta obezbeđenja kolektivne bezbednosti u Persijskom zalivu, smatrajući sprovođenje ove inicijative važnim korakom ka održivoj i sveobuhvatnoj normalizaciji situacije u Srednjem zalivu, Istočnog regiona;

3) unapređenje međureligijskog, interkulturalnog dijaloga i međusobnog razumevanja, konsolidacija napora za zaštitu tradicionalnih duhovnih i moralnih vrednosti, suzbijanje islamofobije, uključujući i kroz Organizaciju islamske saradnje;

4) izgladivanje protivrečnosti i normalizacija odnosa između država članica Organizacije islamske saradnje, kao i između ovih država i njihovih suseda (prvenstveno Islamske Republike Iran i arapskih zemalja, Sirijske Arapske Republike i njenih suseda, zemlje Arapa i države Izrael), uključujući i u okviru napora usmerenih na sveobuhvatno i

trajno rešenje palestinskog pitanja;

5) promoviše rešavanje i prevazilaženje posledica oružanih sukoba na Bliskom istoku, u Severnoj Africi, Južnoj, Jugoistočnoj Aziji i drugim regionima u kojima se nalaze države članice Organizacije islamske saradnje;

6) da iskoristi ekonomski potencijal država članica Organizacije islamske saradnje u cilju formiranja Velikog evroazijskog partnerstva.

Afrika

57. Rusija je solidarna sa afričkim državama u njihovoj težnji da uspostave pravedniji multipolarni svet i eliminišu socio-ekonomsku nejednakost, koja raste usled sofisticirane neokolonijalne politike jednog broja razvijenih država prema Africi. Ruska Federacija namerava da doprinese daljem razvoju Afrike kao originalnog i uticajnog centra svetskog razvoja, dajući prioritet:

1) Podrški u obezbeđivanju suvereniteta i nezavisnosti dotičnih afričkih država, uključujući pružanje pomoći u oblastima bezbednosti, uključujući prehrambenu i energetska bezbednost, vojnu i vojno-tehničku saradnju;

2) pomoć u rešavanju i prevazilaženju posledica oružanih sukoba u Africi, posebno međuetničkih i etničkih, zalaganje za vodeću ulogu afričkih država u tim naporima, po principu koji su oni formulisali „Afrički problemi – afričko rešenje“;

3) jačanje i produbljivanje rusko-afričke saradnje u različitim oblastima na bilateralnoj i multilateralnoj osnovi, pre svega u okviru Afričke unije, Foruma partnerstva Rusije i Afrike;

4) povećanje obima trgovine i investicija sa afričkim državama i afričkim integracionim strukturama (prvenstveno Afrička kontinentalna zona slobodne trgovine, Afrička izvožno-uvozna banka i druge vodeće podregionalne organizacije), uključujući i preko EAEU;

5) pomoć i razvoj odnosa u humanitarnoj sferi, uključujući naučnu saradnju, obuku nacionalnog kadra, jačanje zdravstvenih sistema, pružanje druge pomoći, unapređenje međukulturalnog dijaloga, zaštitu tradicionalnih duhovnih i moralnih vrednosti, prava na slobodu veroispovesti;

Latinska Amerika i Karibi

58. Uzimajući u obzir progresivno jačanje suvereniteta i višestrukog potencijala država Latinske Amerike i Kariba, Ruska Federacija namerava da razvija odnose sa njima na pragmatičnoj, neideološkoj i obostrano korisnoj osnovi, pridajući prioritetnu pažnju:

1) Podrški zainteresovanim državama Latinske Amerike koje su pod pritiskom SAD i njenih saveznika u obezbeđivanju suvereniteta i nezavisnosti, uključujući uspostavljanje i proširenje saradnje u oblastima bezbednosti, vojne i vojno-tehničke saradnje;

2) jačanje prijateljstva, međusobnog razumevanja i produbljivanje višestrukog uzajamno korisnog

partnerstva sa Federativnom Republikom Brazilom, Republikom Kubom, Republikom Nikaragvom, Bolivanskom Republikom Venecuelom, razvoj odnosa sa drugim državama Latinske Amerike, uzimajući u obzir stepen njihove nezavisnosti i konstruktivnost njihove politike prema Ruskoj Federaciji;

3) povećanje obima međusobne trgovine i ulaganja sa državama Latinske Amerike i Kariba, uključujući u okviru saradnje sa Zajednicom latinoameričkih i karipskih država, Zajedničkim tržištem Južne Amerike, Centralnoameričkim integracionim sistemom, Bolivarskom Alijansom za narode Amerike, Pacifičkom alijansom, Karipskom zajednicom;

4) proširenje kulturnih, naučnih, obrazovnih, sportskih, turističkih i drugih humanitarnih veza sa državama regiona.

Evropski region

59. Većina evropskih država vodi agresivnu politiku prema Rusiji koja ima za cilj stvaranje pretnji po bezbednost i suverenitet Ruske Federacije, dobijanje jednostranih ekonomskih prednosti, podrivanje unutrašnje političke stabilnosti i erodiranje tradicionalnih ruskih duhovnih i moralnih vrednosti, stvaranje prepreka za saradnju Rusije sa saveznicima i partnerima. S tim u vezi, Ruska Federacija namerava da dosledno štiti svoje nacionalne interese, dajući prioritet:

1) Smanjenje nivoa i neutralisanje pretnji bezbednosti, teritorijalnom integritetu, suverenitetu, tradicionalnim duhovnim i moralnim vrednostima i društveno-

ekonomskom razvoju Rusije, njenih saveznika i partnera iz neprijateljskih evropskih država, Severnoatlantskog saveza, Evropske unije i Saveta Evrope;

2) stvaranje uslova za okončanje neprijateljskih akcija evropskih država i njihovih udruženja, potpuno odbacivanje ovih država i njihovih udruženja sa antiruskog kursa (uključujući mešanje u unutrašnje stvari Rusije), kao i za njihov prelazak u dugoročnu politiku dobrosusedstva i obostrano korisne saradnje sa Rusijom;

3) formiranje novog modela koegzistencije sa evropskim državama, koji će obezbediti siguran, suveren i progresivan razvoj Rusije, njenih saveznika i partnera, trajni mir u evropskom delu Evroazije, uključujući i uzimajući u obzir potencijale multilateralnih formata, uključujući i Organizaciju za evropsku bezbednost i saradnju.

60. Objektivni preduslovi za formiranje novog modela suživota sa evropskim državama su geografska blizina, istorijski uspostavljene duboke kulturne, humanitarne i ekonomske veze između naroda i država evropskog dela Evroazije. Glavni faktor koji otežava normalizaciju odnosa između Rusije i evropskih država je strateški kurs Sjedinjenih Država i njihovih pojedinačnih saveznika da povuku i prodube linije podele u evropskom regionu kako bi oslabili i podrili konkurentnost privreda Rusije i evropskih zemalja. Tako ograničavaju suverenitet evropskih država i osiguravaju globalnu dominaciju SAD.

61. Da u svesti evropskih država nema alternative mirnom suživotu i obostrano korisnoj ravnopravnoj saradnji sa Rusijom, povećanju stepena njihove spoljnopolitičke nezavisnosti i prelazak na politiku dobrosusedstva sa Ruskom Federacijom što će povoljno uticati na bezbednost i blagostanje evropskog regiona, pomoći evropskim državama da zauzmu mesto koje im pripada u Velikoj Evroaziji uz partnerstvo i multipolarni svet.

SAD i druge anglosaksonske države

62. Ruski kurs prema Sjedinjenim Državama je kombinovanog karaktera, uzimajući u obzir ulogu ove države kao jednog od uticajnih suverenih centara svetskog razvoja i istovremeno glavnog inspiratora, organizatora i izvršioca agresivne antiruske politike kolektivnog Zapada, izvor glavnih rizika za bezbednost Ruske Federacije, međunarodnog sveta, i za uravnotežen, pravičan i progresivan razvoj čovečanstva.

63. Ruska Federacija je zainteresovana za održavanje strateškog pariteta, mirnu koegzistenciju sa Sjedinjenim Državama i uspostavljanje ravnoteže interesa između Rusije i Sjedinjenih Država, uzimajući u obzir njihov status velikih nuklearnih sila, posebnu odgovornost za stratešku stabilnost i stanje međunarodne bezbednosti uopšte. Izgledi za formiranje takvog modela rusko-američkih odnosa zavise od stepena spremnosti SAD da odustanu od politike nasilne dominacije i revidiraju antiruski kurs u korist

interakcije sa Rusijom na principima suverene jednakosti, uzajamne koristi i poštovanje međusobnih interesa.

64. Ruska Federacija namerava da gradi odnose sa drugim anglosaksonskim državama u zavisnosti od stepena njihove spremnosti da napuste neprijateljski kurs prema Rusiji i poštuju njene legitimne interese.

Antarktik

65. Rusija je zainteresovana za očuvanje Antarktika kao demilitarizovanog prostora mira, stabilnosti i ravnopravne saradnje, za održavanje ekološke održivosti i proširenje svog prisustva u regionu. U tom cilju, Ruska Federacija namerava da da prioritet očuvanju, efektivnoj primeni i progresivnom razvoju sistema Ugovora o Antarktiku od 1. decembra 1959. godine.

Zaključak

Novodoneseni Koncept spoljne politike Ruske Federacije se u dosta delova razlikuje u odnosu na ranije Koncepte. U ovom konceptu provejava shvatanje i otvoreno definisanje buduće spoljne politike RF, a posebno odnosa prema konkretnim zemljama i blokovima.

Najvažnije karakteristike i odredbe najnovijeg Koncepta spoljne politike RF su:

- Rusija sebe ne smatra neprijateljem „Zapada“ i ne izoluje se od njega, takođe nema i neprijateljske namere prema „Zapadu“.
- Rusija računa na to da će zapadne zemlje shvatiti besmislenost konfrontacije i da će raditi na povratak ravnopravnog odnosa među njima.
- Rusija smatra kurs SAD glavnim izvorom rizika za svoju bezbednost i međunarodni mir.
- Prioritet rada u spoljnoj politici biće dat uklanjanju ostataka dominacije SAD u svetu.
- Rusija nastoji da obezbedi bezbednost podjednako za sve zemlje, a na osnovu principa reciprociteta.
- Od posebnog je značaja sveobuhvatno produbljivanje veza i koordinacije sa Kinom i Indijom.
- Glavni cilj Rusije u bliskom inostranstvu je da se region pretvori u zonu mira, dobrosusedstva i prosperiteta.

Među strateškim ciljevima u sferi spoljne politike su:

- Obezbeđivanje bezbednosti Rusije, njenog suvereniteta u svim sferama i teritorijalnog integriteta.
- Stvaranje povoljnih spoljnih uslova za razvoj Ruske Federacije.
- Jačanje pozicije Ruske federacije kao jednog od odgovornih, uticajnih i nezavisnih centara savremenog sveta.

Navedeni su nacionalni interesi Ruske federacije, ciljevi

spoljne politike i njeni zadaci.

Prioritet će imati:

- Stvaranje uslova za odbijanje bilo koje države od neokolonijalnih i hegemonističkih ambicija.
- Korišćenje diplomatije, posredovanja i dobrih usluga za rešavanje međunarodnih sporova i sukoba.
- Suzbijanje mešanja u unutrašnje stvari suverenih država radi komplikovanja unutrašnje političke situacije, protivustavne promene vlasti ili kršenja teritorijalnog integriteta.
- Eliminisanje preduslova za pokretanje globalnog rata, rizika upotrebe nuklearnog i drugih vrsta oružja za masovno uništenje, formiranje obnovljene arhitekture međunarodne bezbednosti.
- Strateško odvrćanje i sprečavanje trke u naoružanju.

Literatura

1. Ukaz ob utverždenii Konceptii vnešnej politiki Rossijskoj Federaciji, <http://kremlin.ru/events/president/news/70811> ,
2. <https://rg.ru/2023/03/31/vladimir-putin-utverdil-novuiu-redakciiu-konceptii-vneshnej-politiki-rf.html>,
3. <https://www.garant.ru/news/1616826/>

Ukaz o odobranju Koncepta spoljne politike Ruske Federacije potpisan od strane predsednika Ruske Federacije V.V. Putina

УКАЗ
ПРЕЗИДЕНТА РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

**Об утверждении Концепции внешней политики
Российской Федерации**

В целях актуализации приоритетных направлений, целей и задач внешнеполитической деятельности Российской Федерации постановляю:

1. Утвердить прилагаемую Концепцию внешней политики Российской Федерации.
2. Признать утратившим силу Указ Президента Российской Федерации от 30 ноября 2016 г. № 640 "Об утверждении Концепции внешней политики Российской Федерации" (Собрание законодательства Российской Федерации, 2016, № 49, ст. 6886).
3. Настоящий Указ вступает в силу со дня его подписания.

Президент
Российской Федерации В.Путин

Москва, Кремль
31 марта 2023 года
№ 229

Žikica Bardžić

NEW CONCEPT OF FOREIGN POLICY OF THE RUSSIAN FEDERATION

Summary

The concept of the foreign policy of a country, especially of a great power such as the Russian Federation, is one of the most important documents for the work of that country, especially in the field of foreign policy and defense.

In this time of extremely fast and dynamic, even turning points in world geopolitics, this kind of document calls for special attention. This is emphasized by the fact that the Russian Federation is one of the main carriers of the current creation of a multipolar world. Today's direct and covert conflict between the Republic of China and the Russian Federation with the "collective West" led by the USA through direct contact in Ukraine and various economic protectionist measures makes this concept even more important not only for the Russian Federation but also beyond.

Keywords: concept, foreign policy, conflict, cooperation, national interests, armed conflict.

Datum prijema (Date received):

24.04.2023.

Datum prihvatanja (Date accepted):

23.05.2023.

UPUTSTVO AUTORIMA ZA PRIPREMU RUKOPISA

Dostavljeni naučni radovi, nakon uredničke procene, ulaze u proces recenziranja kompetentnih stručnjaka. Recenzentima nije poznat identitet autora, niti autori dobijaju podatke o recenzentima. Na osnovu recenzija redakcija donosi odluku o objavljivanju, korekciji ili odbijanju rada.

Časopis publikuje samo ranije neobjavljene naučne i stručne

radove iz domena javnog prava.

Časopis izlazi dva puta godišnje, rukopisi se dostavljaju elektronskom poštom tokom cele godine na adresu uredništva revijaprava@gmail.com.

Osnovne informacije o pismu i obimu rada

Pismo rukopisa na srpskom jeziku. Radovi mogu biti objavljeni na engleskom, ili nekom drugom stranom jeziku.

Dužina i font rukopisa članaka je do 30 000 slovnih mesta (sa belinama), ne računajući fus-note. Font je Cambria 12. Fusnote se unose veličinom slova Cambria 10 i služe za citiranje. Veličina stranice je A5 sa marginama 1,5 cm sa svih strana. Prored teksta je 1,25. Podnaslovi su malim slovima boldovani.

Struktura članka

Podaci o autoru stavljaju se na početku rada, pišu se

fontom koji se koristi za glavni tekst rada, Cambria 13. Obuhvataju ime i prezime autora. Nakon prezimena, u fus-noti se navodi afilijacija autora i podrazumeva ustanovu u kojoj je autor zaposlen kao i elektronska adresa autora. Ukoliko je rad nastao u okviru određenog projekta, potrebno je u fusnoti, navesti podatke o broju projekta, njegovom rukovodiocu i instituciji koja finansira projekat.

Naslov rada treba da što preciznije upućuje na sadržaj članka i da olakšava indeksiranje i pretraživanje teme. Naslov se piše centrirano, velikim slovima.

Apstrakt (rezime) mora da sadrži uvodna razmatranja o istraživanju, ranija zapažanja o problemu, primenjene metode, jasne i koncizne rezultate i mišljenje o uticajima i implikacijama otkrića. U apstraktu se nalaze samo najvažniji detalji koji su potrebni za razumevanje značaja članka. Obim apstrakta je od 150 do 200 reči, piše se na jeziku rada, srpskom i engleskom jeziku kurizivom.

Ključne reči ne treba da sadrže reči iz naslova rada već suštinske reči koje su izvučene iz sadržaja rada. Treba napisati do 10 ključnih reči. One se na početku rada navode uz apstrakt.

Na kraju članka dolazi Literatura (prilikom navođenja koristi se

APA (American Psychological Association) stil.

Na kraju teksta, u donjem desnom uglu, redakcija

hronološkim redom navodi datume prijema, odobrenja i eventualnih ispravki rada.

Tekstovi članaka imaju pasuse. Paragrafi ne mogu biti sastavljeni od jedne rečenice. Dodatni popratni materijali (fotografije, dokumenta, transkripti, tabele, grafikoni, crteži, sheme) poželjni su prilozi i objavljuju se uz prethodno dostavljene dozvole nadležnih institucija. Na primer: slika br. 1 i naziv, u fusnoti se navodi izvor slike, tabela br. 3 i naziv, ispod tabele se navodi izvor. Način citiranja

Prilikom navođenja koristi se APA (American Psychological Association) stil.

Citiranje se vrši unutar teksta sadrži prezime autora, godinu

objavljivanja rada, broj stranice sa koje je citat preuzet.

Lista referenci se navodi redosledom citiranja u radu po APA(American Psychological Association) stilu.

CIP - Каталогизација у
публикацији Народна
библиотека Србије, Београд

336.1/.5+657

REVIJA prava javnog sektora / glavni i odgovorni urednik
Nikola Krunić. -

2022, br. 2- . - Kragujevac : Institut za razvoj prava javnog
sektora, 2022-

(Beograd : Šprint). - 21 cm

Polugodišnje. - ISSN 2812-9776 = Revija prava javnog
sektora COBISS.SR-ID 66798089